

Fiskeindustriens påvirkning på færøsk løsrivelse

Af:

Frederik Noe Pedersen *Studienummer: 63382*

Lasse Sjøbeck Jørgensen *Studienummer: 63561*

Nikolaj Mogensen *Studienummer: 63345*

Rasmus Lerche Møller Hansen *Studienummer: 63423*

3.semesters projekt

18/12-2018

Roskilde Universitet - Samfundsvidenskabelig basisuddannelse

Vejleder:

Susanne Klausen

Anslag : 145345

Frederik Noe Pedersen, Lasse Sjøbeck Jørgensen, Nikolaj Mogensen og Rasmus Lerche Hansen
Roskilde Universitet
Gruppe 15

Indholdsfortegnelse

Problemfelt	5
Problemformulering	7
Arbejdsspørgsmål	8
Projektets videnskabsteoretiske kontekst	8
Projektrapportens ontologi	8
Projektrapportens epistemologi	9
Videnskabsteori i opgaven	10
Teori	11
Nation og nation-building	12
Paradigmer inden for nationsforståelse	13
Det modernistiske paradigme	13
Det etnosymbolske paradigme	14
National identitet i nation-building	15
Nationalisme	15
Opsummering	16
Diskussion af teori	16
Operationalisering	17
Metode	19
Overordnet metodologisk tilgang	19
Metodologiske design	21
Grafisk illustration over opgaven	24
Interviewpersoner	25
Empiri og litteratursøgning	26
Begrebsafklaring	28
Afgræsning	28
Redegørelse for Færøernes politiske forhold	30
Selvstyret	30
Det færøske politiske system	31
Internationalt samarbejde	34
Analyse	35
Delanalyse 1	35
Fiskeriets rolle i det færøske samfund	35
Fiskeindustrien i tal	36
Handelsaftaler og internationalt samarbejde	37

Fiskeindustriens opblomstring på Færøerne	38
Det økonomiske boom under 2. verdenskrig og den efterfølgende krise	40
Færøernes finanskrise og fiskeriets betydning	42
Delkonklusion	44
Delanalyse 2	45
Generelt om den færøske identitet	45
Traditioner	47
Mad	50
Historie og kunst	52
Myter	56
Religion	57
Delkonklusion	61
Delanalyse 3	61
Fiskeindustriens nuværende påvirkning på løsrivelsesspørgsmålet	61
Den nationalistiske bevægelse	63
Delkonklusion	66
Konklusion	67
Litteraturliste	69

Problemfelt

Da de catalanske borgere i oktober 2017 stemte om at løsrive sig fra Spanien, blev afstemningen og det politiske efterspil, som fortsat ikke er afsluttet, dækket massivt i de danske medier. Flere danske politikere var i medierne for at udtale sig om afstemningen, ligesom medierne brugte meget spalteplass på at forklare, hvad afstemningen og selvstændighedskampen egentlig gik ud på (Poulsen & Pettersson 2017).

Herhjemme i Danmark foregår en lignende proces, som dog er gået væsentlig mere under radaren. Gennem de sidste 100 år har spørgsmålet om færøsk løsrivelse fra Danmark buldret frem og tilbage, men ikke fået en tilnærmelsesvis lige så bred mediedækning som catalanernes samme. Der er naturligvis væsentlige forskelle på situationen i Catalonien i efteråret 2017 og situationen på Færøerne; afstemningen i Catalonien medførte voldsomme protester og sammenstød mellem det føderale spanske politi og selvstændighedsforkæmpere, ligesom den demokratiske stemmeafgivning flere steder blev forsøgt blokeret af samme politi. Langt mere fredelig er processen mellem Danmark og Færøerne, men kernen i sagen er den samme; skal Færøerne være selvstændige fra Danmark? (Rasmussen 2017).

En af de politiske brændpunkter er vedtagelsen af en ny, selvstændig færøsk forfatning, som har været længe undervejs (Rasmussen 2017). Der skal det kommende år være valg til det færøske Lagting, som kan få stor betydning for fremtidens ønske om selvstændighed (Blaxekjær 2018). Desuden ligger en latent, diplomatisk krise og lurker under overfladen i det dansk-færøske forhold.

Da Færøernes udenrigsminister, Poul Michelsen, i december 2017 udeblev fra en konference med deltagelse af blandt andre den danske udenrigsminister, Anders Samuelsen, og den danske kronprins Frederik, var det nemlig den hidtidige kulmination på en latent diplomatisk krise mellem Danmark og Færøerne (Engelbrecht & Krogh 2018b). Færøerne er ifølge den danske Grundlov en del af Rigsfællesskabet, og er dermed underlagt dansk myndighed og dansk lov. Øgruppens forhold til Danmark har dog løbende ændret sig de sidste 100 år, hvor Færøerne gradvist har fået et større og stærkere selvstyre, og bestemmer i dag således over en

række politiske områder, herunder skatteinddrivning, told mv. Færøerne er desuden ikke medlem af EU, og den store fiskeindustri har i mange år medvirket til, at skiftende færøske regeringer ikke altid har været på linje med Danmark, når det kommer til udenrigs-, handels- og fiskeripolitik (Michelsen 2017). Derfor er forsøget på at få selvstyre på det udenrigspolitiske område blusset op, og dette forsøg var også skyld i den såkaldte ‘diplomatiske krise’, som i januar medvirkede til, at Poul Michelsen udeblev fra konferencen med Anders Samuelsen og Kronprins Frederik (Engelbrecht & Krogh 2018b).

Selvstændighedstrangen kan virke som en naturlig konsekvens af den udvikling, Færøerne har været igennem siden 1850, hvor øerne startede en udvikling fra bondesamfund til et udpræget fiskersamfund (Nauerby 1996: 32-33). Færøerne er i dag en nation med en voksende økonomi og stigende velstand, som de seneste år har udviklet sig til en moderne velfærdsstat, som i høj grad har åbnet sig op internationalt og handler mere end nogensinde før med resten af verden; og det især med fisk, som fortsat er den klart dominerende industri på Færøerne (Hannestad 2018). Denne position har flere gange medført forsøg på både at få selvstændighed fra Danmark eller forsøg på at udbrede selvstyret til også at dække f.eks. udenrigspolitikken. Særligt i starten af det 21. århundrede var der optræk til selvstændighed, men blandt andet grundet uenigheder om en ny færøsk forfatning medførte, at selvstændigheden aldrig blev en realitet (Ritzau 2003).

Samtidig med den voksende økonomi og den stigende velstand på Færøerne, har landet udviklet sin egen kultur, sprog og nationale symboler, som til en vis grad kan siges at være bundet op på fiskeriet. Øerne har stærke traditioner og nationale symboler, som alle har historisk betydning for færingerne (Hoydal 2000: 50-54). Overfor de stærke nationale symboler står dog fortsat det faktum, at Færøerne er en del af det danske Rigsfællesskab, og altså ikke har fuldstændig selvstyre.

Det står altså klart, at forhold forbundet til fiskeriet har en markant påvirkning på kulturelle og politiske faktorer, som er tæt tilknyttet det færøske-danske forhold, og det er netop forholdet mellem en industri og politik, økonomi og kultur og identitet, vi ønsker at undersøge i projektet. Det er også dette spændingsfelt, der gør det videnskabeligt interessant at undersøge; hvordan en industri kan trække tråde ud i en nations kultur, økonomi og politik,

og ultimativt være en afgørende katalysator i spørgsmålet om færøsk selvstændighed fra Danmark?

Spørgsmål om det dansk-færøske forhold er altså yderst aktuelle set i lyset af den politiske situation på Færøerne, nationens historiske udvikling og Cataloniens afstemning om selvstændighed. Hvor afstemningen i Catalonien fik en stor mediedækning, er det sparet med mediedækning om det dansk-færøske forhold, og hvorfor der egentlig har været en debat og løsrivelse fra Danmark de sidste 100 år. Samtidig står det fortsat uklart, hvordan det færøske fiskeri har spillet ind i løsrivelsesspørgsmålet. Dette er derfor et højaktuelt genstandsfelt for opgaven.

Vi vil derfor i denne projektrapport dykke ned i spørgsmålet om løsrivelse og se på fiskeriet som en faktor, der ligger til grund for dette ønske. For at forstå kravet om selvstændighed, må vi forstå Færøerne som nation, samfund og identitet. Vi vil mere specifikt se nærmere på, hvordan det færøske fiskeri har påvirket udviklingen af Færøerne som nation og dermed også udviklingen af den nationale identitet, samt hvordan fiskeriet præger det færøske samfund i dag. Denne viden vil vi bruge til at diskutere, hvordan fiskeriet påvirker og historisk set har påvirket løsrivelsesspørgsmålet.

Problemformuleringen og de dertilhørende problemstillinger vil blive besvaret ved hjælp af en række interviews, vi har foretaget med relevante informanter samt relevant akademisk litteratur, statistikker og økonomiske nøgletal. Projektet benytter sig af både kvantitative og kvalitative metoder, og bruger teori om nation-building som værktøj til at forstå empirien. Vi inddrager teoretikere som Miroslav Hroch og Anthony D. Smith m.fl., som i samspil giver os både sociologiske og politologiske perspektiver på vores empiri. Projektrapporten lægger sig videnskabsteoretisk indenfor det kritisk realistiske felt, men trækker dog også på hermeneutisk inspiration til at forstå de dybere lag i den kritiske realisme.

Problemformulering

Hvorfor er det færøske fiskeri centralt for at forstå spørgsmålet om færøsk løsrivelse fra Danmark?

Arbejdsspørgsmål

- Hvilken rolle spiller fiskeindustrien i det færøske samfund?
- Hvilken betydning har fiskeindustrien for den færøske nationale identitet?
- Hvilken rolle spiller fiskeriet i løsrivelsesspørgsmålet?

Projektets videnskabsteoretiske kontekst

Projektets videnskabsteoretiske kontekst tager sit udgangspunkt i kritisk realisme. Her beskæftiger vi os med en forståelse af verden, som er mere kompleks og dybdegående end først antaget. Vi anser altså forholdet mellem Danmark og Færøerne, og dermed løsrivelsesspørgsmålet, som mere komplekst end det umiddelbart fremstår. Vi ser på løsrivelsen som en proces, der har været i gang i mere end 150 år, og som løbende er blevet påvirket af forhold, som ikke umiddelbart virker åbenlyse. Vi arbejder dermed med indstillingen om, at der eksisterer en virkelighed uafhængig af den forestilling, vi som personer har forudindtaget. Derfor arbejder vi med den vigtige skildring mellem den kritiske realismes dimensioner, hvor vi på den ene side har den transitive dimension, der indeholder alt den viden, som allerede eksisterer og er frit tilgængeligt for os som privatpersoner og forskere. For projektrapporten vil det især være vores epistemologi, der omhandler den transitive dimension. Dens kontrapart er den intransitive dimension, som giver os et indblik i, hvordan verden faktisk er uafhængigt af den eksisterende viden. For projektrapporten vil det være vores ontologi, der omhandler den intransitive dimension (Buch-Hansen & Nielsen 2012: 280).

Projektrapportens ontologi

Ontologien beskæftiger sig med hvad der er virkeligt - hvad der er til. Dette er i høj grad en meget videnskabsfilosofisk diskussion. Projektet søger at afdække de bagvedliggende

mekanismer og strukturer i løsrivelsesspørgsmålet gennem en kritisk tilgang til de empiriske realisternes verdensforståelse. Virkeligheden er dyb, ikke alt er observerbart og begivenheder der burde være differentieret fra det ønskede genstandsfelt, kan i det kritisk realistiske *åbne system* være påvirkede af den multikausalitet, der eksisterer. Den samfundsmæssige kausalitet må forstås som tendenser og ikke empirisk regelmæssighed, hvorfor det er derfor vigtig at kunne sondre mellem forskellige domæner (Buch-Hansen & Nielsen 2012: 283).

De 3 domæner er; 1. *Det empiriske domæne*. Domænet består af de erfaringer og observationer, vi gør os som mennesker. Dette domæne stemmer overens med genstandsfeltet for vores anden delanalyse, hvor vi vil analysere os frem til, hvordan fiskeriet påvirker færingerens nationale identitet. 2. *Det faktiske domæne*. Domænet inkluderer de begivenhederne og fænomener, der finder sted - uanset om disse bliver erfaret eller ej. Dette domæne stemmer overens med genstandsfeltet i vores første delanalyse, hvor vi analyserer os frem til, hvilken rolle fiskeriet spiller og historisk set har spillet i det færøske samfund, hvor vi netop analyserer på begivenheder og faktiske realiteter. 3. *Det dybe domæne*. Dette domæne er det særlige for den kritiske realisme, og indebærer de ikke observerbare strukturer og mekanismer, som forårsager begivenheder og fænomener inden for de to andre domæner. Dette domæne vil vi bevæge os indenfor i vores tredje delanalyse, ligesom projektrapportens konklusion vil bevæge sig inden for dette domæne.

Domænerne bliver i visse tilfælde fejlfortolket, da det dybe domæne består af mekanismer og strukturer som ikke er observerbare. De to første domæner svarer til den kritiske realismes transitive dimension, og er altså samfundets 'overflade'. Det sidste domæne svarer til den intransitive dimension, og er altså de underliggende, uobserverbare strukturer og mekanismer. Det er i det dybe domæne, at videnskaben ifølge den kritiske realisme burde rette sin opmærksomhed mod for at kunne forstå verden bedre (Buch-Hansen & Nielsen 2012: 281-282). Derfor vil projektrapportens ontologi og genstandsfelt altså også være det dybe domæne, og dermed den intransitive dimension. For at forstå det dybe domæne, bliver vi dog nødt til også at beskæftige os med både det empiriske og det faktiske domæne.

Projektrapportens epistemologi

Epistemologi beskæftiger sig med spørgsmålet om erkendelse, og hvorvidt der eksisterer en videnskabelig objektiv viden. Det er studiet af, hvordan forskellige antagelser om verden og

den måde, vi producerer viden på, bliver influeret af den verdensforståelse, man som forsker ser sit genstandsfelt i lyset af (Juul & Pedersen 2012: 14-18). Med kritisk realisme er det meget vigtigt at udpensle, at ontologien i kritisk realisme har en direkte virkning på epistemologien. Ontologien bestemmer over den måde vi ser på epistemologien, altså den måde tingene er på (ontologien) har en effekt på den måde, vi erkender dem (epistemologien), og vigtigst i hvilket omfang disse ting overhovedet kan blive erkendt. I og med at vores ontologi består af underliggende mekanismer og strukturer, der spiller sammen på komplekse måder, kan videnskaben heller ikke forudsige begivenheder, men blot forklare og fortolke eksisterende begivenheder. Dermed er viden også fejlbarlig og udvikler sig over tid i takt med, at nye teorier bliver til (Buch-Hansen & Nielsen 2012: 284). Vores projekt beskæftiger sig netop med at forklare og fortolke, hvordan fiskeindustrien har udviklet Færøerne som nation og dermed påvirket løsrivelsesspørgsmålet, men ikke hvordan en evt. løsrivelse vil se ud i fremtiden - for det kan videnskaben ikke forudsige. Kritisk realisme arbejder ud fra den grundlæggende epistemologiske pointe at viden er socialt frembragt og dermed aldrig absolut. I vores projekt bygger vi videre på andres frembragte viden, og videnskaben er derfor både historisk, socialt og individbaseret, og indgår konstant i relation med andre aktiviteter og sociale sammenhænge. For projektrapporten betyder det altså, at den viden, vi producerer, er et produkt af tidligere forskning og vores sammenspil som projektgruppe.

Videnskabsteori i opgaven

Med vores problemformulering *“Hvorfor er det færøske fiskeri centralt for at forstå spørgsmålet om færøsk løsrivelse fra Danmark?”* afdækker vi de mekanismer og strukturer, der eksisterer i fiskeindustrien. Vi ser branchen som en essentiel del af samfundsstrukturen, og dermed prøver vi at afdække den dimension af fiskeindustrien, der bevæger sig i det dybe domæne. Dette kommer således også til udtryk i vores arbejdsspørgsmål samt den måde, vi har struktureret dem på. 1. arbejdsspørgsmål *“Hvilken rolle spiller fiskeindustrien i det færøske samfund?”* kan altså ses som en spejling af *det faktiske domæne*, hvor vi redegører og analyserer på observationer og begivenheder. Det 2. arbejdsspørgsmål *“Hvilken betydning har fiskeindustrien for den færøske nationale identitet?”* kan ses som vores måde at behandle *det empiriske domæne* på, hvor vi afdækker, hvilke erfaringer og observationer, færingerne

gør sig om deres egen identitet, og dermed faktorer, som har en direkte menneskelig observationsværdi, eksemplificeret i vores interviewpersoners forhold til sin egen identitet som noget sanseligt.

De to første spørgsmål opererer i den *transitive dimension*, hvor viden bliver set som et socialt produkt. Her er vores indsamlede empiri og dokumentanalyse det råmateriale, som er et uundværligt middel til at producere ny viden. Vores sidste arbejdsspørgsmål "*Hvilken rolle spiller fiskeriet i løsrivelsesspørgsmålet?*" opererer i den *intransitive dimension*. Det kan ses som en måde at afdække de mekanismer og strukturer som påvirker informanternes svar i arbejdsspørgsmål 1 og 2.

Vi bruger hermed vores tredje delanalyse til at kunne forstå og fortolke vores første og anden delanalyse, og går dermed fra en forståelse af den transitive dimension til en forklaring af den intransitive dimension. I denne bevægelse inddrager vi perspektiver fra bl.a. hermeneutikken, idet vi har foretaget interviews med færinger, hvor vi har bevæget os i en fortolkningsfære fremfor en forklaringsfære. For at kunne forklare den dybe dimension i vores projekt, må vi altså fortolke på færingerenes forståelse af deres egen identitet.

Samtidig trækker vi i dele af projektrapporten på en ontologisk konstruktivisme, idet vi ikke nødvendigvis ser 'nationen' som et begreb og en virkelighed uafhængig af social interaktion, sprog og begreber. Idet vi beskæftiger os med nation-building teori, forstår vi nationen som en entitet, der på et tidspunkt i historien opstår og kan ændres gennem social interaktion. Vi er dog ontologiske realister på trods af dette, da genstandsfeltet - det dybe, uobserverbare domæne - fortsat er reelt eksisterende, og netop er det, der påvirker nations-dannelsen.

Teori

Vores teoribrug lægger sig i klar forlængelse af vores videnskabsteoretiske udgangspunkt. Vi bruger nation-building teori til at forstå både projektets transitive og intransitive dimension. I forhold til projektets transitive dimension, kan nation-building teorien hjælpe os med at forstå, hvordan fiskeriet har været og fortsat er en del af opbygningen af det færøske samfund. Samtidig kan teorien bruges som et analyseværktøj til forstå, hvilken rolle fiskeriet

spiller i den færøske identitet. Til at forstå disse to dele af den transitive dimension, vil vi bruge to paradigmer inden for nation-building teorien, som begge korresponderer med hhv. det faktiske og empiriske domæne. Nation-building teorien vil i samspil med teori om nationalisme og national identitet kunne hjælpe os med at forklare projektets intransitive dimension, og hvordan fiskeriet er essentielt for løsrivelsesspørgsmålet. Til at forstå disse teorier vil vi primært gøre brug af teoretikeren Anthony D. Smith suppleret med Miroslav Hroch, som kan bidrage med en forståelse af, hvordan løsrivelse er en del af nation-building processen. Begge er anerkendte inden for netop nationalisme-forskning og nation-building. I dette afsnit vil vi kort skitsere baggrunden for vores teorier, og i løbet af projektrapporten uddybe teorien i takt med, at vi gør brug af den.

Nation og nation-building

Vi vil i projektet lægge os tæt op ad den historiske sociolog Anthony D. Smith, og hans definition af hvad både en nation er, og hvad der kendetegner en national identitet.

Nationen har eget navn, fælles myter, fælles historie og erindringer og er knyttet til beboelse af et hjemland. Ydermere karakteriseres nationen ved at have en decideret fælles, offentlig kultur (Smith 2001: 25-27). Nationen defineres altså af Smith som værende "*følte og levede fællesskaber, hvis medlemmer deler et hjemland og en kultur.*" (Smith 2001: 25). Nationen har, som nævnt, fælles myter, historie, en offentlig kultur, beboer et hjemland og har fælles rettigheder og pligter.

Nation-building processen handler om, hvordan en nations offentlige kultur skabes, hvordan forholdet til nationens territorium opstår, hvem der får lov til at være en del af nationen samt hvordan borgerne forstår hinandens relation. Man kan sige, at nation-building bygger på tre hovedelementer; opståen af nye, offentlige autoriteter, udviklingen af et nationalt fællesskab på tværs af sub-nationale tilknytninger samt aktiveringen af nye befolkningsgrupper (Østergaard 2013: 688). Nationens territorium spiller en væsentlig rolle i nations-opbygningen, idet det er territoriet, der kan skabe den sociale sammenhæng i en nation. Territoriet er det økonomiske udgangspunkt for nationen og altså hele omdrejningspunktet for nationen (Smith 1986: 163). Derudover er nationens inklusion af

borgere central på den måde, at nationer må være åbne og aktivere nye befolkningsgrupper. I stedet for at være medlemmer af en bestemt etnisk gruppe eller fællesskab, skal medlemmerne af en nation i stedet ses som borgere. I nationen er man ikke blot medlem, men en borger, der har en række rettigheder. Dette sker ved at knytte nationen til et bestemt territorium og lade alle territoriets indbyggere være borgere i nationen (Smith 1986: 166-167).

Nation-building processen er desuden en moderniseringsproces, som gør det muligt for nationens borgere at se sig selv i et fællesskab - et ifølge teoretikeren Benedict Anderson 'forestillet fællesskab'. En del af nations-opbygningen er nemlig også udviklingen af et sprog og trykkes teknologi, som gør det muligt at kommunikere på tværs af nationen og dermed føle sig i et fællesskab med andre af nationens borgere, som man ellers ikke kender (Østergaard 2013: 693). Ydermere spiller nationens institutioner en væsentlig rolle i nation-building processen. Hvor der i de etniske fællesskaber ikke nødvendigvis er nogle nationale institutioner eller nogen national økonomi, spiller udviklingen af disse netop en central rolle i opbygningen af en nation (Østergaard 2013: 688-689).

Paradigmer inden for nationsforståelse

Nation-building processen er en relativ kompleks størrelse, som fokuserer på en lang række aspekter. Der findes dog fire overordnede paradigmer inden for nation-building forskningen, som har hver sin forståelse af, hvornår og hvordan nationer opstår, samt hvad der er centralt for at forstå den nationale identitet. Vi vil i vores projektrapport arbejde primært med det modernistiske paradigme samt det etnosymbolske paradigme, der begge kan bruges som analyseværktøjer til at give os en forståelse af det færøske fiskeris betydning for løsrivelsesspørgsmålet.

Det modernistiske paradigme

Det modernistiske paradigme er det mest udbredte inden for nationalismeforskning. Her ses og forstås nation-building processen og nationernes opståen som en i høj grad planlagt proces, som opstod i kølvandet på den Franske Revolution. Nations-opbygningen ses som et grundlæggende nyt fænomen, da man ifølge den modernistiske tradition ikke tidligere har set planlagte nationsdannelser på samme måde, hvor borgere bliver aktiveret og gjort til en reel

befolkning. Nationen, national identitet og nationalisme er derfor et produkt af den moderne tidsalder - heraf navnet. Samtidig ser dele af det modernistiske paradigme også nationerne som konstruerede, idet de netop opstår i den moderne tid, og altså ikke er naturgivne (Smith 2001: 67-72).

Det etnosymbolske paradigme

Hvor det modernistiske paradigme i høj grad beskæftiger sig med strukturer, økonomi og politik, ser man i det etnosymbolske paradigme på nogle langt mere bløde værdier som sociohistorik og kultur for at forstå nationerne. Etnosymbolske analyser er desuden ofte baseret på en lang tidshorisont, der kan strække sig over flere generationer eller århundreder for at kunne forstå nationens kompleksitet. Med dette genstandsfelt kan det etnosymbolske paradigme hjælpe til en forståelse af udviklingen af kollektive og kulturelle identiteter, og kan hjælpe til at forstå betydningen af symboler, myter mv. (Smith 2001: 83-85).

Vi vil i denne projektrapport lægge os i krydsfeltet mellem disse to paradigmer, og forsøge at bruge det bedste fra begge to. Det modernistiske paradigme kan hjælpe os i vores første delanalyse til at forstå fiskeriets politiske og økonomiske betydning for det færøske samfund, både i dag men også i et historisk perspektiv. Her har vi netop fokus på de strukturelle, økonomiske og politiske elementer af det færøske samfund, hvorfor en analyse inden for det modernistiske perspektiv kan give os en god forståelse af fiskeriets betydning for det færøske samfunds udvikling.

Samtidig kan det etnosymbolske paradigme hjælpe os i vores anden delanalyse, hvor vi netop kigger på de mere bløde, kulturelle værdier. Her kan det etnosymbolske paradigme hjælpe os til at forstå den færøske nationale identitet, og især hjælpe til at forstå, hvordan fiskeriet har påvirket udviklingen af denne samt hvilken rolle, fiskeriet spiller i identiteten i dag.

De to paradigmer lægger sig desuden i forlængelse af hhv. de faktiske og det empiriske videnskabsteoretiske domæner. Hvor det faktiske domæne korresponderer med en forståelse af nationen inden for det modernistiske paradigme, korresponderer det empiriske domæne med en forståelse af nationen inden for det etnosymbolske paradigme.

Vi har valgt ikke at inddrage hhv. det perennialistiske og primordialistiske paradigme, idet disse ikke ville have en ligeså stærk forklaringskraft. Desuden ser vi en større videnskabsteoretisk forbindelse til det modernistiske og etnosymbolske paradigme, end vi ser til det primordialistiske og det perennialistiske paradigme.

National identitet i nation-building

Udviklingen af en national identitet spiller en stor rolle i nation-building processen - både inden for det modernistiske og det etnosymbolske paradigme. Derfor er det også relevant at forstå, hvordan den nationale identitet udvikler sig, og hvad der udgør den nationale identitet for at kunne forstå nationsopbygningen. I projektrapporten vil vi arbejde med en forståelse af den nationale identitet, som bygger på Anthony D. Smiths definition, som lyder:

“(...) den fortsatte reproduktion og nyfortolkning af værdimønstre, symboler, erindringer, myter og traditioner, som sammensætter nationernes distinktive arv, samt individernes identifikationer med mønsteret og arven og med dets kulturelle elementer.” (Smith 2001: 33).

Den nationale identitet konstitueres altså af et væld af fælles faktorer; værdier, symboler, mad, klæder, skikke, ritualer, traditioner mv.

Identitetsbegrebet bliver særlig relevant i vores anden delanalyse, hvor vi vil forsøge at analysere os frem til, hvilken rolle fiskeriet har haft og fortsat har i den færøske nationale identitet. Til det formål vil vi senere i dette teori afsnit operationalisere de vigtigste af de faktorer, som Smith definerer som værende en del af den nationale identitet. Disse faktorer vil desuden udgøre strukturen på vores anden delanalyse.

Nationalisme

Vi inddrager i vores tredje delanalyse perspektiver på nationalismen, dens ideologier og baggrunden for nationalistiske bevægelser. Dette gør vi med det formål, at vise, hvordan der parallelt med fiskeindustriens udvikling på Færøerne også udvikles en nationalistisk bevægelse, som er med til at bære løsrivelsesspørgsmålet fremad. Smiths beskrivelse af nationalismen indebærer netop både, hvad der driver nationalismen fremad, hvad der er dens hovedkrav og hvordan den opstår mv. (Smith 2001: 37). Nationalisme-teorien bruges til at

forstå den færøske nationalistiske bevægelse og holde den op imod de strukturer og mekanismer, vi undersøger i den intransitive dimension. På denne måde bruger vi nationalisme-teorien til at forklare den færøske nationalistiske bevægelse som en konsekvens af fiskeriets dybereliggende mekanismer.

Opsummering

Vores valg af teori kan hjælpe os til at forstå Færøernes udvikling som en nation-building proces, hvor kravet om løsrivelse ses som en del af processen. På denne måde kan vi analysere os frem til, hvordan fiskeriet har påvirket nation-building processen og dermed den proces og historiske udvikling, der har ledt til selvstændighedstrangen. Derfor vil vi inden for det modernistiske paradigme analysere os frem til fiskeriets samfundsmæssige og økonomiske rolle, både i dag og historisk, mens vi inden for det etnosymbolske paradigme vil analysere os frem til en forståelse af den færøske nationale identitet, og hvordan den er blevet påvirket af fiskeriet. Vi kan hermed bruge teorien til at forklare, hvordan mekanismerne i den intransitive dimension påvirker det færøske samfund i den transitive dimension.

Diskussion af teori

Som tidligere nævnt har vi valgt disse teoretiske perspektiver, da de ligger i klar forlængelse af vores videnskabsteoretiske udgangspunkt. Teorien spiller ind i begge dele af den kritiske realismes dimensioner samt de tre domæner, og er dermed en stærk værktøjskasse for vores analyse. Samtidig ligger vores teoretiske valg i klar forlængelse af vores genstandsfelt, da løsrivelse og nation-building, nationalisme og national identitet er tydeligt forbundne.

Vores valgte teori kan dog ikke hjælpe os til at forstå, hvilke forhold der er mest dominerende - både hvad angår den nationale identitet, men også ift. nation-building processen. Vi kan bruge teorien til at forklare fiskeindustriens påvirkning, men ikke nødvendigvis til at vurdere, om denne påvirkning er meget større end andre påvirkninger.

Det havde været relevant at inddrage andre teoretiske perspektiver på opgaven, som f.eks. mikro-statsteori, der ville kunne have givet os en forståelse af små staters ageren i et internationalt samfund. Med dette perspektiv ville vi kunne have fået en bedre forståelse for Færøernes internationale engagement og handelsaftaler, og hvordan dette har påvirket

fiskeriet og løsrivelsen. Vi har dog vurderet, at det ville have bevæget os for langt væk fra vores egentlige genstandsfelt, hvorfor vi har udeladt det.

Samtidig kunne det have været interessant at inddrage diskursteoretiske elementer i en analyse af, hvor meget fiskeriet fylder i den offentlige debat om løsrivelse. Dette har dog ikke været muligt, idet den offentlige debat af gode grunde foregår på færøsk, og ingen i projektgruppen kan snakke færøsk.

Vores teori kan ikke give os nogle fyldestgørende værktøjer til at forstå magtforholdet mellem Danmark og Færøerne, selvom Miroslav Hroch giver os visse perspektiver på dette. Det havde dog været interessant at inddrage f.eks. postkolonial teori til at vurdere, hvordan Færøerne er blevet holdt i et ulige magtforhold, og hvordan dette har påvirket løsrivelsesprocessen.

Sidst men ikke mindst kunne det have været interessant at inddrage økonomisk teori, der ville kunne have givet os en mere dyb forståelse for den færøske økonomi, fiskeriets betydning for denne, og dermed hvordan fiskeriet og økonomien har påvirket løsrivelsesspørgsmålet.

Der er altså mange interessante teoretiske perspektiver, der på den ene eller anden måde kunne have givet opgaven ekstra værdi. Vi har dog vurderet, at vi med vores valgte teori har stået på et stærkt teoretisk fundament, der har haft stor forklaringskraft for vores genstandsfelt. Hvis vi skulle have inddraget de andre perspektiver, ville vi samtidig skulle have gjort genstandsfeltet bredere og dermed opgaven mindre fokuseret.

Operationalisering

I vores litteratursøgning og gennem vores teoretiske værktøjer er vi løbende stødt på nogle gennemgående samfundsmæssige tendenser, som trækker stærke tråde til den kultur, der er i og omkring fiskeindustrien. Behovet for at operationalisere vores teorier og tendenser opstår, fordi vi ønsker at kunne afdække, hvordan fiskeindustrien har været tilstedeværende i kulturelle, samfunds- og nationsskabende processer. Jette Forchhammer beskriver i sin bog "Færøsk kulturpolitik", hvordan forskellige kulturelle processer har haft en direkte påvirkning på nationale bevægelser samt i

selvstændigheds spørgsmålet generelt (Forchhammer 2001: 24). Vi operationaliserer derfor disse faktorer, så vi kan benytte os af dem i vores analyse. De forskellige operationaliserede begreber er alle udledt fra Anthony D. Smiths teorier. Da Smith ikke selv operationaliserer eller beskriver faktorerne yderligere i sine værker, er selve definitionen af dem dermed vores egen. De forskellige faktorer vil desuden blive brugt til at strukturere anden delanalyse. På denne måde fungerer operationaliseringen af begreberne knyttet til national identitet, nation-building og nationalisme som værktøjer til at forstå vores empiri.

Traditioner

Traditioner som binder et folk sammen, er vigtig for den fællesskabsfølelse der danner nationer. Traditioner kan være noget som har været indlejret i kulturen gennem generationer. Men samtidigt kan det være noget søgt. Forstået på den måde, at man stræber efter at skabe nye traditioner. Man stræber efter, via. traditioner, at skabe en national identitet og et fælles ståsted. Specielt efter at industrialiseringen, som har medført maskiner, er mange af de arbejdsopgaver, der normalt krævede at flere bidrog med deres arbejdskraft, blevet maskindrevet. Man er i de tilfælde blevet nødt til at finde nye samlingspunkter, der kan give den samme fællesskabsfølelse.

Mad

I projektet behandler vi maden set i både et kulturelt og socialt sammenhæng. Vi forsøger at afdække, hvordan mad gennem det sociale fællesskab kan have en betydning for national identiteten. Det er måltidet i sin helhed, der bliver undersøgt. Mad som social institution, vil være det bærende fokus for madens rolle i dette projekt.

Historie og kunst

For at kunne sige noget om en befolkning som helhed, kan det være vigtigt at kigge tilbage på de historiske begivenheder som definerer en nation. Vi vil dermed se på, hvordan den færøske historie og fiskeriets historie især påvirker den færøske identitet, men også hvordan denne historie og fiskeriet ses i den færøske kunst, uanset om det er malerier eller sange.

Myter

Myter og især de, der omhandler oprindelig nationsdannelse kan spille en vigtig rolle i konstruktionen af en national identitet. I vores projekt kigger vi på, hvordan brugen af myter kan være med til at skabe en fællesskabsfølelse og samhørighed på baggrund af fortællinger som ikke behøves at verificeres som historisk korrekte eller ukorrekte.

Religion

Religionens betydning som en identitetsskabende faktor kan være essentielt for en nations sammenhængskraft. Det er derfor interessant at afdække, hvordan fiskeriet gennem historien har haft en direkte påvirkning på udviklingen af religionen på Færøerne.

Metode

I det følgende afsnit vil vi gennemgå projektrapportens metodologiske design og de hertil valgte metoder. Det metodologiske design bærer præg af tre opdelinger for at skabe struktur samt transparens for læseren. Der forekommer således tre delanalyser i projektrapporten, som hver især har deres individuelle metodiske tilgang.

Overordnet metodologisk tilgang

Rapporten har en overordnet abduktiv metodisk tilgang, da vi har i sinde at opnå en dybere forståelse af det færøske løsrivelsesspørgsmål. Abduktion skal ses som udviklingen af en dybere forståelse af en bestemt type case eller et bestemt emne (Thualagant 2016: 327).

Teorien, der bliver brugt i projektrapporten, vil således blive brugt som et værktøj til at opnå en større og dybere forståelse af vores genstandsfelt. Vi vil ikke - som i hhv. det induktive og deduktive - at generalisere os til en ny teori ud fra vores case eller teste en teori for at bevise eller modbevise en påstand. Vi har dermed heller ikke sat os for øje at skulle komme med en klar konklusion, men åbne op for en dybere indsigt i løsrivelsesspørgsmålet og nærmere bestemt give en forståelse af, hvorfor fiskeriet er centralt i denne anledning. Abduktion kan altså føre til en åbenbaring, hvor induktion og deduktion derimod kan forekomme mere konklusionsorienteret (Thualagant 2016: 327). Projektrapporten benytter derfor abduktion som et metodisk værktøj for muligvis at kunne frembringe ny viden på området. Denne overordnede metodiske tilgang ligger i forlængelse af vores videnskabsteoretiske

udgangspunkt, da vi netop forsøger at dykke ned i den dybereliggende, intransitive dimension, og forstå hvordan denne påvirker den transitive dimension.

Projektrapportens metoder er primære kvalitative. Disse er valgt, da den kvalitative forskning giver os nogle overbevisende beskrivelser af den menneskelige verden (Kvale & Brinkmann 2015: 75). Kvalitative forskningsmetoder bidrager derudover også til at opnå en dybdegående indsigt i, hvordan bestemte fænomener gøres, opleves og udvikles ud fra subjekternes fortolkninger og erfaringer (Kristensen & Hussain 2016: 16). De kvalitative metoders egenskaber stemmer godt overens med vores genstandsfelt. Vores problemformulering og arbejdsspørgsmål lægger i høj grad op til en udforskning af færingernes oplevelser, erfaringer og fortolkninger, som vi skal bruge til at forstå de dybere mekanismer i løsrivelsesspørgsmålet. Dermed lægger vores metodiske valg sig også op ad vores kritiske realistiske og hermeneutiske videnskabsteoretiske udgangspunkt. Samtidig kan de kvalitative metoder hjælpe os med at forstå den historiske udvikling af fiskeriet på samfundet, og dermed give os indblik i fiskeriets samfundsmæssige rolle på Færøerne.

Dele af projektrapporten vil dog også basere sig på mere kvantitative metoder. For at få en forståelse af fiskeriets samfundsmæssige betydning, er det oplagt at tage fat i både økonomiske nøgletal, statistikker mv. De kvantitative metoder bidrager nemlig med en bred og generel viden baseret på tal og statistik (Kristensen & Hussain 2016: 20-21). Vi vil dog ikke producere vores eget statistiske materiale, men bruge allerede tilgængeligt materiale udarbejdet af andre.

Med blandingen af kvalitative og kvantitative metoder kan vores projektrapports metodologiske design beskrives som *mixed methods*. Denne forskningstradition tager udgangspunkt i problemformuleringer, og søger at opnå en ny viden og forståelse af det pågældende genstandsfelt og problem. Dermed stemmer vores projektrapport altså også godt sammen med mixed methods-tilgangen, selvom vores rapport ikke søger løsninger på genstandsfeltet, som ellers ofte er en del af denne forskningstradition (Jæger 2016: 301). Vores blanding af kvalitative og kvantitative metoder lægger sig desuden op af hhv. det empiriske og faktiske domæne, og stemmer ydermere overens med de to paradigmer fra nation-building teorien, som kan undersøges med hver sine metoder.

Metodologiske design

Redegørelse af de politiske forhold på Færøerne

For bedre at kunne forstå de efterfølgende analyser, vurderer vi, at det er vigtigt at forstå de politiske forhold, der gør sig gældende på Færøerne. Derfor redegører vi for de politiske forhold på Færøerne, inden vi starter på første delanalyse. Denne redegørelse bliver ikke brugt aktivt i selve analysen, men fungerer som baggrundsviden for læseren, som dermed ikke bliver efterladt med spørgsmål om de politiske forhold, og dermed har nemmere ved at forstå analyserne.

Første delanalyse

I vores første delanalyse, som kommer i forlængelse af problemstillingen “*Hvilken rolle spiller fiskeindustrien i det færøske samfund?*”, laver vi hhv. dokumentanalyser og statistiske analyser. Disse analyser laver vi for at kunne udlede nogle generelle træk om fiskeindustriens rolle, samt størrelse i det færøske samfund. Dokumentanalysen bruges i samfundsvidenskaberne bl.a. som et redskab til at give adgang til den virkelighed, som dokumentet er konstrueret i, hvorfor vi i projektrapporten ser vores dokumenter som medier, der kan fortælle os om det færøske samfund (Triantafillou 2016: 125).

Den første delanalyse indeholder desuden også en mere kvantitativ analyse, som er baseret på bl.a. økonomiske nøgletal og statistikker for beskæftigelse med det formål at belyse størrelsen på eksempelvis bloktilskuddet, som hvert år tildeles til det færøske selvstyre af den danske regering. Delanalyse 1 bærer derfor også præg af en økonomisk og mere kvantificerbar belysning af arbejdsspørgsmålet, og hertil hvilken rolle fiskeindustrien har i det færøske samfund. Vi inddrager ligeledes kvantitative metoder i form af statistikker over konkrete nøgletal, der belyser fiskeindustriens påvirkning på økonomiske fænomener såsom BNP og arbejdsfordeling. Disse befolkningsstatistikker giver læseren et overblik over den erhvervsmæssige fordeling i fiskeindustrien på Færøerne. Ligeledes bliver relevante handelsaftaler også inddraget i projektrapportens første delanalyse.

Vi benytter i denne første delanalyse det modernistiske paradigme som ramme for at forstå, hvordan fiskeriets samfundsmæssige og økonomiske rolle har været og fortsat er en del af den færøske nation-building proces, og analysen bevæger sig dermed også inden for det faktiske domæne.

Anden delanalyse

I projektrapportens anden delanalyse, der lægger sig op ad arbejdsspørgsmålet “*Hvilken betydning har fiskeindustrien for den færøske nationale identitet?*”, benytter vi os primært af vores interviews. Formålet med analysen er at belyse, hvordan vores interviewpersoner opfatter den nationale identitet på Færøerne, og især hvordan de opfatter fiskeriet som en del af denne. Analysen er struktureret ud fra de faktorer, vi i sidste afsnit operationaliserede ud fra vores teori om national identitet. På denne måde undersøger vi, hvordan vores informanternes oplevelser og erfaringer med den færøske identitet har været en del af nationsopbygningen på Færøerne. Analysen benytter sig altså af det etnosymbolske paradigme til at forstå, hvordan fiskeriet påvirker den nationale identitet, og dermed bevæger analysen sig også inden for det empiriske domæne.

Vi har anvendt vores teori og metode til at skabe en interviewguide med de spørgsmål, der var relevante at stille i de pågældende interviews. Vores interviews er alle semistrukturerede interviews, hvilket vil sige, at vi før vores interviews har haft forberedt en række spørgsmål, som relaterer sig til undersøgelsens formål. Dog har interviewerens under interviewet haft mulighed for at stille uddybende spørgsmål, samt tilpasse dem for at kunne følge op på informantens svar og udtalelser, såfremt at interviewerens har fundet dette relevant (Poulsen 2016: 76).

Vores interviewanalyser bliver bakket op af dokumentanalyser af bl.a. relevant faglitteratur og videnskabelige opgaver og artikler, som bidrager med et perspektiv, som vores interviewpersoner ikke vil kunne give os. Vi ønsker med vores anden delanalyse at analysere os frem til en forståelse af den rolle, det færøske fiskeri spiller i den nationale identitet.

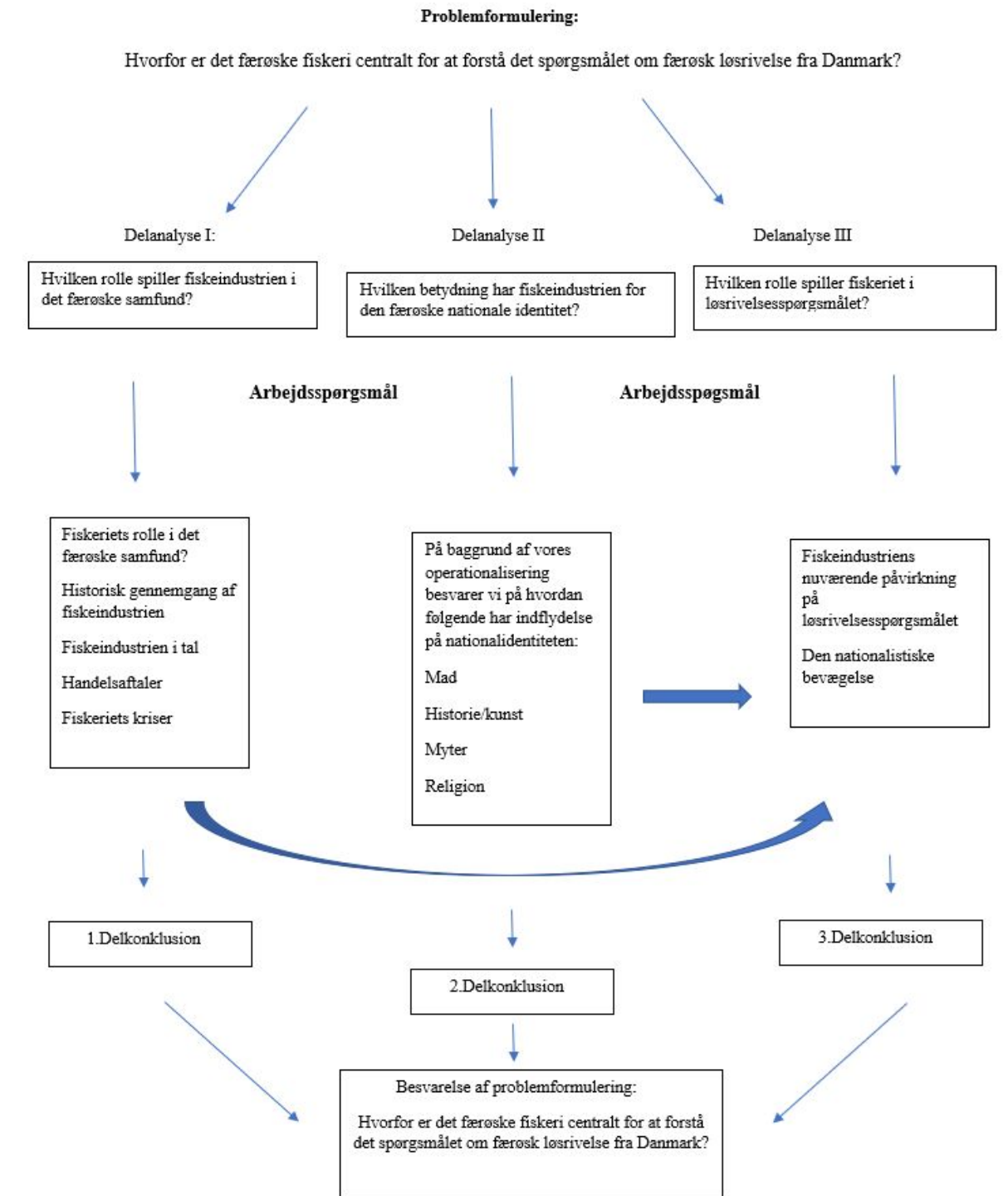
Tredje delanalyse

I delanalyse 3, som forekommer som projektrapportens mere diskuterende delanalyse, inddrager vi både de semistrukturerede forskningsinterviews, dokumentanalyserne og de kvantitative analyser for at nuancere besvarelsen af arbejdsspørgsmålet. Vi samler her trådene fra de to foregående analyser med henblik på at opnå en dybere forståelse af både vores tredje problemstilling, *“Hvilken rolle spiller fiskeriet i løsrivelsesspørgsmålet?”*, men også den overordnede problemformulering.

Vi belyser i denne delanalyse, hvordan fiskeriet har påvirket og fortsat påvirker løsrivelsesspørgsmålet. Vi diskuterer her, hvordan fiskeriet har været en del af hhv. den identitetsmæssige del af nation-building processen samt den økonomisk/politiske del af processen, og dermed analyserer vi, hvorledes fiskeriet har påvirket nation-building processen. Samtidig inddrager vi dele af nationalisme-teorien til at forstå, hvordan der sideløbende med fiskeriets udvikling er opstået en nationalistisk bevægelse, der - påvirket af fiskeriet - har båret løsrivelsesspørgsmålet frem i historien.

De to foregående delanalyser, som har været koblet op på hver sin teoretiske gren af nation-building teorien, bliver her blive koblet sammen for at give et billede af den færøske nation-building proces, hvordan den har udviklet sig samt hvordan løsrivelsesspørgsmålet har udviklet sig gennem historien og ikke mindst hvilken rolle, det færøske fiskeri har spillet i hele denne proces, samt hvordan det fortsat påvirker selve spørgsmålet. Hermed er vi altså nået til den dybe, intransitive dimension af projektet, og bevæger os dermed inden for det dybe domæne.

Grafisk illustration over opgaven

Illustrationen er indsat for at give vores læsere et grafisk overblik over opgavens opbygning.

Interviewpersoner

Høgni Hoydal (Bilag 1)

Høgni Hoydal er nuværende fiskeriminister på Færøerne, valgt for partiet Tjóðveldi, som han desuden er formand for. Tidligere har han været valgt til det danske Folketing for Tjóðveldi (Folketinget 2018). Han er fortaler for et totalt selvstændigt selvstyre på Færøerne. Det vurderes, at Høgni Hoydal har en kompetent og faglig viden indenfor mange af projektrapportens undersøgende og diskuterende genstandsfelter, hvorfor vi har valgt at interviewe ham. Vi er klar over, at han som politiker naturligvis har en politisk agenda, og vil derfor også bruge hans svar med bagtanke om en vis politisk orientering.

Høgni er valgt, da han har en stor viden om området som både fiskeriminister og løsrivelsesfortaler.

Søren Antoft (Bilag 2)

Søren Antoft er dansker. Han er født i København, men fandt under sin universitetsuddannelse sammen med en færing. De boede i Danmark i en periode, men flyttede for 8 år siden til Færøerne. Han er underviser på Søfartsskolen og på Glasir (Teknologisk uddannelses center). Han taler flydende færøsk, og udtaler selv, at han er færing og aldrig skal tilbage til Danmark.

Vi har valgt at interviewe Søren, fordi han kan give os et overordnet overblik over Færøerne og kampen for selvstændighed.

Andreas Thompson (Bilag 3)

Andreas Thompson er færing. Han er født og opvokset på Færøerne og har været fisker i mange år på Færøerne, men arbejder nu for det danske rederi Christiania Shipping. Han arbejder som skipper for firmaet. Størstedelen af hans familie er fiskere, og han er selv blevet det, fordi hans far var fisker. Han har været på efterskole i Svendborg, og tog derefter den gymnasiale uddannelse i Svendborg. Han er uddannet navigatør og skipper.

Andreas har været relevant for os, fordi han har konkret erfaring med fiskeindustrien. Han er fisker, opvokset i en fiskerfamilie. Han giver os et konkret billede af, hvordan nogle fiskere ser på selvstændighed.

Fróði Vestergaard (Bilag 4)

Fróði Vestergaard er færøing, født og opvokset på Færøernes sydligste ø, Suðuroy. Han bor til daglig i Tórshavn og arbejder i kulturhuset Nordens Hus. Han har i en periode boet i Danmark, hvor han har studeret.

Fróði har en dyb kulturel forståelse af Færøerne. Han lever og ånder for musik, og bruger derfor meget tid i kulturelle omgangskredse. Han giver os et stærkt billede af den færøske kultur, og forstærker vores postulat om fiskeriet og havets effekt på det færøske samfund og nationale identitet.

Brandar Heðinsson (Bilag 5)

Brandar Heðinsson er født færøing. Han er opvokset i Hoyvík sammen med sin familie, men bor nu i Thorshavn. Han læser historie og kultur på det færøske universitet. Udover det er han politisk aktiv i det republikanske parti Tjoóveldi.

På universitetet er hans primære interesse og genstandsfelt casestudies om den færøsk-danske historie.

Brandar blev anbefalet til os af SETUR, det færøske universitet på en efterspørgsel efter en ekspert på den færøske kultur og færøsk historie. Brandar har dermed en stor ekspertise inden for færøsk kultur og historie, hvorfor vi har valgt at interviewe ham.

Empiri og litteratursøgning

Vi har i vores litteratursøgning gjort brug af flere forskellige databaser. I vores søgen efter videnskabelige tidsskrifter og videnskabelige bøger, har vi gjort brug af Google Scholar, REX og Bibliotek.dk. Vi startede ud med at lave en relativt bred litteratursøgning for at skabe et billede af, hvad der var tilgængeligt på nettet og hvilken empiri, vi selv blev nødt til at fremskaffe. Vi har haft fat i en bred vifte af litteratur om færinger og Færøerne, deres historie, forfatning, nationale identitet, deres nationalfølelse, nationalismens opblomstring, samt sagn og myter. Vi løb dog ind i en del forhindringer i løbet af litteratursøgningen, som har gjort at vi flere gange har måtte ændre kurs. Vi fandt bl.a. ud af, at mange af de ting som er skrevet om deres sagn og myter, kun findes på færøsk, at forfatningsprocesserne var meget komplekse og ikke særligt tilgængelige samt at medierne ikke skrev på dansk.

Vi fandt gennem vores litteratursøgning ud af, at det meste litteratur om Færøerne, er skrevet om deres sprog, og dets betydning for Færøerne, og ikke om fiskeriet eller fiskeindustrien. Derfor var det essentielt for opgaven, at vi selv fik frembragt denne empiri, bl.a. gennem vores interviews.

Til at klarlægge vores genstandsfelt og sikre os, at vores projekt ikke ville repetere allerede eksisterende viden, har vi søgt inspiration i tidligere RUC projekter, som har omhandlet Færøerne med forskellige fokus. Udover at afgrænse vores eget projekt, gav projekterne os værdifuld information til videre litteratursøgning, da vi brugte deres litteraturlister til at søge mere viden. Her faldt vi bl.a. over Høgni Hoydals bog "Myten om rigsfællesskabet", som er blevet central for opgaven.

Vi har som nævnt desuden gjort brug af Google Scholar, Google, REX og bibliotek.dk, hvor vi har haft en systematisk søgning på ord som 'Færøerne', 'fiskeri', 'national identitet', 'nationalisme', 'kultur', 'løsrivelse', 'selvstændighed' på både dansk og engelsk og i forskellige kombinationer.

Igennem denne litteratursøgning fandt vi frem til vigtig litteratur som bl.a. Jette Forchhammers "Færøsk kultur politik", Sven Tägils "Ethnicity and Nation Building in the Nordic World", og Tom Nauerbys "No Nation is an Island", som alle har bidraget med vigtige perspektiver i analyserne, og er blevet brugt til at analysere den økonomiske og kulturelle betydning.

Vi har i vores søgen efter nyhedsartikler gjort brug af Infomedia.dk og Google. Her har søgningen været rettet mod færøske politikere og deres mening om løsrivelse, selvstændighed, fiskeindustri, nationalisme, religion, EU, Makrelkrigen, handelsaftaler og det generelle forhold til Danmark. Vi bruger aktivt flere af de artikler, som vi fandt frem til i opgaven. De er blevet brugt til at give et generelt billede af fiskeindustrien samt diskursen om løsrivelses spørgsmålet.

Begrebsafklaring

Begreb	Forklaring
Nation	Vi ser nationer som følte og levede fællesskaber, hvis medlemmer deler et hjemland og en kultur jf. Smith.
National identitet	Bruges som en samlet fortegnelse for, hvad der gør en færinger til en færinger, og indebærer bl.a. traditioner, mad, historie, kunst, myter og religion.
Nation-building	Dækker over den proces, hvor en nation udvikler sig til en nation. Nation-building processen kan ske ses ud fra forskellige paradigmer, som indebærer både industrialisering, kultur mv.
Nationalisme	Stræben efter nation status, autonomi og retten til egen identitet jf. Smith.
Fiskeindustrien på Færøerne	Dækker over alle fiskerelaterede arbejdsindsatser.
Fiskeriet	Al form for industriel fiskeri.
Løsrivelse/Selvstændighed	Begreberne dækker over både fuld og gradvis løsrivelse fra Danmark.
Færinger og det færøske folk	Dækker over alle færinger, hvad end de bor på Færøerne og dem der ikke gør.
Industri	Dækker over fiskeindustrien samt lakse opdrættet. Medmindre andre industrier er angivet.

Afgræsning

I vores arbejdsproces og litteratursøgning er vi stødt på mange forskellige indgangsvinkler, som hver især kunne have været spændende at undersøge og inddrage i projektet. Vi har derfor måtte lave en streng disponering af, hvilket fokus vores opgave skulle have - både for opgavens overskuelighed og læsevenlighed, men ligeså meget for kvaliteten af

undersøgelsen. Vi vil i dette afsnit afgrænse opgaven, og kort forklare, hvilke elementer opgaven ikke vil berøre eller tage hensyn til.

Vi vil i projektrapporten ikke fokusere på andre aspekter af nation-building processen og den færøske identitet, end hvad der påvirkes af fiskeriet. Der er naturligvis mange andre faktorer, som har påvirket nation-building processen og dermed spørgsmålet om løsrivelse, men for at få en så fokuseret opgave som muligt, vil vi afgrænse os fra disse. Vi har i vores litteratursøgning bl.a. fundet ud af, at sproget har haft en enorm betydning for Færøernes udvikling, men netop den sproglige faktor, har vi valgt ikke at inddrage. Vi har vurderet, at sproget ikke er blevet tilstrækkeligt påvirket af fiskeindustrien, og dermed undladt denne del i opgaven.

Vi vil dermed heller ikke analysere andre mulige årsager, der måtte være til kravet om løsrivelse og selvstændighed. Som redegørelsen for Færøernes politiske forhold i projektrapportens næste afsnit vil vise, har hvert parti hver sine egne grunde til at ønske løsrivelse. Vi vil dermed ikke kunne konkludere i projektet, hvorvidt fiskeriet er den største eller eneste grund til kravet om løsrivelse, men blot hvorvidt og hvor stor en rolle, dette har spillet.

Vi vil samtidig afholde os fra at se på det dansk-færøske forhold fra et dansk perspektiv. Genstandsfeltet for analysen er forholdet til løsrivelse set fra et færøsk perspektiv, og et dansk perspektiv vil dermed ikke kunne bidrage med særlig meget.

Projektrapporten vil desuden heller ikke analysere, hvorvidt færøsk løsrivelse fra Danmark rent faktisk er muligt eller ej. Dette vil bl.a. indebære en juridisk tolkning af Grundloven, som der blandt eksperter allerede nu er uenighed om (Ritzau 2018). Problemformuleringen lægger desuden heller ikke op til en undersøgelse af mulighederne, men derimod at forklare hvordan fiskeriet har påvirket kravet, der findes uagtet om kravet er opnåeligt eller ej.

Ydermere vil vi ikke fokusere på konsekvenserne af en potentiel løsrivelse. Dette ville i høj grad blive en spekulativ analyse, som ikke ville have meget videnskabelig værdi. En potentiel løsrivelse ville have et væld af konsekvenser, både økonomisk, politisk og identitetsmæssigt,

men vi vil i stedet fokusere på, hvordan disse har påvirket kravet, og ikke hvordan de eventuelt ville blive påvirket af en løsrivelse.

Sidst men ikke mindst vil vi afgrænse os fra at undersøge, hvilke befolkningsgrupper der ønsker selvstændighed, og hvilke der ikke gør. Det er naturligvis ikke alle færinge, der ønsker selvstændighed, hvorfor en analyse af, hvem der ønsker selvstændighed eller ej og hvorfor, ville have været interessant at lave. Dette perspektiv ligger dog også uden for vores genstandsfelt, og vi vil derfor heller ikke dykke ned i, hvorvidt fiskerne selv ønsker selvstændighed eller ej.

Redegørelse for Færøernes politiske forhold

Selvstyret

De færøske politiske forhold er i høj grad bundet op på forholdet til Danmark, som er nedskrevet i hhv. Hjemmestyreordningen fra 1948 og Overtagelsesloven fra 2005.

Med Hjemmestyreordningen ses Færøerne som et selvstyrende samfund inden for det danske rige. Ordningen har til formål at overdrage politisk kompetence, som tidligere har ligget hos Danmark, til Færøerne selv, som dermed på visse områder kan fastsætte regler og økonomi. Siden 1948, hvor Hjemmestyreordningen blev stadfæstet, har det færøske hjemmestyre overtaget en væsentlig del af de politiske opgaver, mens Danmark stadig har kompetencer over f.eks. retsvæsen, politi, kriminalforsorg, den finansielle sektor mv. (Rigsombudsmanden 2018: 13). Hjemmestyreløven indeholder dog en række høringsmekanismer, som skal sikre at Færøerne bliver hørt i sager, de ikke selv har kompetence over, men stadig har deres interesse. Dermed bliver lovforslag, der omhandler Færøerne, forelagt det færøske hjemmestyre inden disse behandles i Folketinget (Rigsombudsmanden 2018: 14).

Den danske stat udbetaler bloktilskud til Færøerne, som skal dække de områder, Færøerne overtager fra Danmark jf. Hjemmestyreordningen. Da det primært er sundheds- og socialområderne, det færøske styre har hjemtaget gennem Hjemmestyreordningen, er det primært disse områder, bloktilskuddet går til. Det færøske selvstyre kan selv disponere over prioriteringen af tilskuddet (Rigsombudsmanden 2018: 15). Bloktilskuddet var i 2018 på

samlet 641,8 mio. kroner, men har tidligere været væsentligt større, da man i 2001 efter gensidig aftale skar omtrent en tredjedel af det samlede bloktilskud fra (Rigsombudsmanden 2018: 133-134).

I 2005 indførtes Overtagelsesloven, som udvidede de hjemtagelsesmuligheder, som Hjemmestyreordningen havde udlagt. Det blev altså muligt for Færøerne at hjemtage langt flere opgaver end tidligere, og Færøerne kan med Overtagelsesloven overtage samtlige sagsområder på nær statsforfatningen, statsborgerskab, Højesteret, udenrigs- sikkerheds- og forsvarspolitik samt penge- og valutapolitik. De områder, der overtages jf. Overtagelsesloven bliver dog ikke dækket af bloktilskuddet, men skal betales af Færøerne selv (Rigsombudsmanden 2018: 13-14).

Siden indgåelsen af Overtagelsesloven har det færøske selvstyre overtaget en lang række områder som f.eks. Folkekirken, selskabsretten, strafferet, medieansvar, erhvervsdrivende foreninger og fonde mv. Desuden er overtagelse af udlændingeområdet, luftfart og grænsekontrol under forberedelse (Rigsombudsmanden 2018: 14).

Det færøske politiske system

Det færøske parlament, Lagtinget, består af 32 medlemmer og vælges, ligesom i Danmark, hvert fjerde år. Reglerne for Lagtinget er nedskrevet i Hjemmestyreordningen, som fastsætter, hvor mange medlemmer der skal være, samt hvordan disse vælges mv. Derudover har parlamentet syv stående udvalg; Udvalget for landsstyreanliggender, trivselsudvalget, kulturudvalget, finansudvalget, erhvervsudvalget, retsudvalget og udlandsudvalget. Der kan desuden nedsættes ad. hoc-udvalg og kommissioner (Rigsombudsmanden 2018: 19).

Det færøske landsstyre (svarende til den danske regering) består udover Lagtingsformanden, (svarende til den danske statsminister), af mindst to landsstyremedlemmer, (svarende til danske ministre), og konstitueres på samme måde som i Danmark. Det nuværende landsstyre består af syv landsstyremedlemmer udover Lagtingsformanden, der hver især har ansvar for områder som fiskeri, handel, udenrigsanliggender, finanser, sociale forhold mv. (Rigsombudsmanden 2018: 28-29). For denne projektrapport er de vigtigste

landsstyremedlemmer, Hogni Hoydal (Tjóðveldi), som har ansvar for fiskeri, samt Poul Michelsen (Framsókn), der har ansvar for udenrigs- og handelsanliggender.

På trods af Færøernes lille størrelse og lille parlament, er der i øjeblikket syv partier repræsenteret i Lagtinget. Vi vil her give et kort oprids over de syv partier med særligt fokus på, hvor de står henne ift. løsrivelsesspørgsmålet.

Fólkaflokkurin (Folkeflokken)

Partiet blev stiftet i 1940 og har lige siden været valgt ind i Lagtinget. Partiet er værdikonservativt og socialt- og økonomisk liberale. Partiet kæmper for en gradvis løsrivelse fra Danmark. Partiet kæmper desuden for at beholde den nuværende, miljøvenlige fiskeripolitik og fortsætte med at indgå internationale handelsaftaler (Rigsombudsmanden 2018: 21). I nuværende valgperiode er Fólkaflokkurin det tredjestørste parti med seks valgte lagtingsmedlemmer (Rigsombudsmanden 2018: 19).

Sambandsflokkurin (Forbundsflokken)

Partiet blev stiftet i 1906, og er dermed Færøernes ældste parti. Hovedformålet med partiet er, som navnet antyder, at forblive i Rigsfællesskabet. Partiet mener, at samarbejdet skal moderniseres, og at alle sagsområder på nær valuta, udenrigs- og forsvarsområder skal kunne overtages af Færøerne. Partiet er borgerligt/socialliberalt (Rigsombudsmanden 2018: 22). I nuværende valgperiode er Sambandsflokkurin Lagtingets fjerdestørsteparti med seks valgte lagtingsmedlemmer.

Javnaðarflokkurin (Socialdemokratiet)

Partiet blev stiftet i 1925, og har været indvalgt i Lagtinget siden 1928. Partiet går ind for at opretholde Rigsfællesskabet, så længe det er baseret på ubegrænset frihed for både Færøerne og Danmark til at overdrage sagsområder til hjemmestyret. Partiet lægger desuden vægt på et stærkt erhvervsliv, der er sit ansvar overfor bl.a. naturressourcerne bevidst. Partiet er socialdemokratisk (Rigsombudsmanden 2018: 23). I nuværende valgperiode er Javnaðarflokkurin Lagtingets største parti med otte valgte lagtingsmedlemmer, og partiets formand, Aksel V. Johannesen, er desuden Lagtingsformand (Rigsombudsmanden 2018: 19).

Sjálvstyri (Selvstyre)

Partiet blev grundlagt i 1906 og har været valgt til Lagtinget lige siden, på nær mellem 1943 og 1946. Som navnet antyder går partiet ind for løsrivelse og vil have en folkeafstemning om en færøsk forfatning. Derudover ser partiet ressourcerne på både land og hav som folkets ejendom. Partiet er socialliberalt (Rigsombudsmanden 2018: 24). Partiet er Lagtingets mindste med to indvalgte medlemmer (Rigsombudsmanden 2018: 19).

Tjóðveldi (Republikanerne)

Partiet blev grundlagt i 1948, og har siden 1950 været valgt ind i Lagtinget. Partiet blev stiftet som konsekvens af, at afstemningen om løsrivelse i 1946 blev trumfet af den danske regering, som i stedet indførte Hjemmestyreordningen. Partiet kæmper for et selvstændigt Færøerne som republik, hvor ingen skal have særrettigheder til at råde over landets ressourcer. Partiet kæmper desuden for fiskernes sociale rettigheder og er socialistisk (Rigsombudsmanden 2018: 24-25). I nuværende valgperiode er partiet det næststørste med syv lagtingsmedlemmer (Rigsombudsmanden 2018: 19).

Framsókn (Fremdrift)

Framsókn blev dannet i 2011, og er dermed Færøernes nyeste parti. Partiets hovedformål er personlig, erhvervsmæssig og national frihed og uafhængighed, og går derfor ind for løsrivelse fra Danmark. Partiet kæmper desuden for større samfundsreformer af bl.a. fiskeriet, og vil desuden give det private erhvervsliv en større rolle i den færøske økonomi. Partiet er liberalt (Rigsombudsmanden 2018: 26). I denne valgperiode er Framsókn det femtestørste parti med to valgte lagtingsmedlemmer (Rigsombudsmanden 2018: 19).

Miðflokkurin (Midterflokken)

Partiet blev grundlagt i 1992 og har været valgt til Lagtinget siden 1994. Partiet baserer sig på familien som kerneværdien i al sin politik. Partiet går ikke ind for færøsk EU-medlemskab, men mener, at man skal lave flere internationale handels- og fiskeriaftaler. Desuden mener partiet, at Færøernes fiskeri skal være på private hænder. Partiet er et kristeligt centerparti (Rigsombudsmanden 2018: 26-27). Partiet er i nuværende valgperiode Lagtingets næstmindste med to valgte medlemmer.

Udover medlemmerne af det færøske Lagting vælger den færøske befolkningen to medlemmer til det danske Folketing, hvilket er bestemt i den danske Grundlov (Rigsombudsmanden 2018: 27).

Internationalt samarbejde

Selvom Færøerne ikke kan føre en selvstændig udenrigspolitik, da denne varetages af Danmark gennem Rigsfællesskab, er Færøernes udenrigspolitiske interesser de seneste år vokset markant. Færøerne er ikke medlem af EU, men har både handels- og fiskeriaftaler med EU (Rigsombudsmanden 2018: 16-17).

Færøernes særlige status som fiskerination og medlem af Rigsfællesskabet gør, at Danmark og Færøerne ikke altid har samme udenrigspolitiske interesser, hvorfor der også en gang imellem opstår udenrigspolitiske dilemmaer for de to nationer. Færøerne har dog mulighed for at præge internationale forhandlinger og blive hørt i disse, ligesom man har mulighed for at deltage i danske delegationer ved forhandlinger eller konferencer. Samtidig fik Færøerne i 2005 lov til at indgå folkeretlige aftaler med andre nationer, hvis aftalerne vedrører sagsområder, som Færøerne allerede fuldstændig har overtaget (Rigsombudsmanden 2018: 16).

Færøerne fik desuden lov til i 2005 at søge medlemskab i internationale organisationer, som har åbent for medlemskab for andre entiteter end stater, som ofte vil være associerede medlemskaber. Færøerne har altså ikke lov til at søge om fuldt medlemskab i større, internationale organisationer som WTO (Rigsombudsmanden 2018: 17).

Færøerne deltager desuden i Nordisk Ministerråd uden stemmeret på lige fod med Grønland og Åland. Derudover deltager en færøsk delegation som en del af den danske delegation til disse møder. Færøerne har desuden mulighed for at lede ministermøder, arbejdsgrupper mv. (Rigsombudsmanden 2018: 18).

Analyse

Delanalyse 1

Vi vil i denne delanalyse besvare vores første arbejdsspørgsmål “*Hvilken rolle spiller fiskeindustrien i det færøske samfund?*”. Vi vil først beskrive, hvilken rolle fiskeriet spiller på Færøerne i dag, og herefter komme med en historisk analyse af, hvordan fiskeriet har været med til at udvikle Færøerne som samfund og nation. Vi bevæger os i analysen inden for det modernistiske paradigme, og vil med dette vise, hvordan fiskeriet har påvirket udviklingen af en samfundsøkonomi og forskellige samfundsinstitutioner. Dermed analyserer vi også, hvordan fiskeriet har været en del af Færøernes nation-building proces. Vi bevæger os i denne delanalyse desuden inden for det faktiske domæne af den kritiske realisme, og vil altså redegøre for og analysere på de direkte observerbare samfundsmæssige udviklinger.

Fiskeriets rolle i det færøske samfund

At drage konklusionen, at det færøske samfund eksisterer udelukkende på baggrund af symbiosen med havet, er på ingen måde et postulat uden en begrundelse bag sig.

Modernisering af fiskeindustrien og den økonomiske velstand, som denne har bragt med sig, er både veldokumenteret og essentiel for forståelsen af det færøske samfund, samt dens befolkning. På mange måder bliver fiskeindustriens indflydelse på Færøerne som helhed meget godt indkapslet af Færøernes nuværende fiskeriminister og formand for partiet Tjóðveldi, Høgni Hoydal:

“Fisk er alting på Færøerne, hele universet drejer sig om fisk for mig. Det har jo sin rationelle forklaring. Du kan sige det kort, ved at sige at fisk eller fiskeri i bredere forstand udnyttelsen af marine ressourcer har været grundlaget for hele det moderne Færøerne. Det har været grundlaget for visionen om at kunne opbygge et moderne velfærdssamfund”
(Bilag 1: 2).

Ifølge Høgni Hoydal er hele det færøske samfunds eksistensgrundlag baseret på, hvordan det færøske samfund formår at udnytte sine marine ressourcer. Ministeren bliver bakket op af den tidligere fisker, Andreas Thompson: *“Altså det er fisk som vi lever af. Det er fiskeriet, som vi lever af. Det og fiskeopdræt. Det er det som er vores eksport. Alle andet der foregår heroppe, er bare håndøre.”* (Bilag 3: 46).

Når man kigger på de økonomiske nøgletal såsom bruttonationalprodukt, eksport/import og beskæftigelse inden for fiskeindustrien, ser vi en klar cementering af Hoydals og Thompsens påstand.

Fiskeindustrien i tal

Den færøske økonomi har siden 2013 været præget af en højkonjunktur, som har betydet, at der i gennemsnit på Færøerne har været en årlig vækst på 7% om året. Denne fremgang kan i særdeleshed føres tilbage til én altoverskyggende industri; fiskeindustrien (Hannestad 2018). Færøerne har i dag en topmoderne fiskeindustri og en enorm eksport af fisk, fiskerivarer og herunder også havbrug. Med havbrug menes der i særdeleshed lakseopdræt. Fisk og fiskeri-relaterede handelsvarer har de seneste år udgjort op i mod 95% af den samlede årlige eksport, viser en rapport lavet af Rigsombudsmanden på Færøerne (Rigsombudsmanden 2018: 39). Beskæftigelsen af personer der til dagligt er ansat inden for fiskerisektoren er, siden den var på sit højeste i 1980'erne, hvor 8000 færinger var beskæftiget inden for sektoren, faldet til, at der i årene efter 2010 blot er under 3000 personer, der til dagligt beskæftiger sig med enten processeringen af fisk eller direkte fangst (Rigsombudsmanden 2018: 39). Denne udvikling skal dog ses i lyset af, at den færøske fiskeindustri i en lang årrække har moderniseret sig gevaldigt. Det er især sket inden for forarbejdelsen af fisk, hvor automatisering og optimering af råvareudnyttelse har betydet, at færre hænder har været nødvendigt (Rigsombudsmanden 2018:51). En anden vigtig faktor i udviklingen af den færøske fiskeindustri omhandler det massive fokus, der har været på oprettelsen af akvakultur og i særdeleshed lakseopdræt. I dag er mere end 1000 mennesker ansat inden for lakseopdræt, og en enkelt familievirksomhed, Bakkafrost, står i dag alene for op mod 40% af den samlede færøske eksport (Sørensen 2016).

Selvom færre færinger end tidligere er beskæftiget i fiskeindustrien, ser vi altså stadig den massive betydning, fiskeriet har for øernes eksport, vækst og beskæftigelse, og dermed den store rolle, fiskeriet spiller i dagens samfund på Færøerne.

Handelsaftaler og internationalt samarbejde

Færøerne er medlemmer af en række internationale fiskeriorganisationer som NAFO (Northwest Atlantic Fisheries Organisation), NASCO (North Atlantic Salmon Conservation Organisation), NEAFC (North East Atlantic Fisheries Commission), NAMMCO (North Atlantic Marine Mammal Commission) og SPRFMO (South Pacific Regional Fisheries Management Organisation). Færøerne er medlem af organisationerne gennem det danske medlemskab, og er således ikke individuelle medlemmer. Desuden er Færøerne associerede medlemmer af IMO (International Maritime Organisation) og FAO (The Food and Agricultural Organisation of the United Nations) (Rigsombudsmanden 2018: 18), og vi kan hermed se, hvordan fiskeriet ikke bare spiller en stor rolle i det færøske samfund, men også i øernes eksterne politiske relationer.

Fiskeriminister Høgni Hoydal beskriver, hvordan handelsaftaler også har en betydning for Færøernes position i det internationale samfund: *“Man kan sige at alle vores internationale forbindelser og de internationale organisationer som vi deltager i, er baseret på fisk.”* (Bilag 1: 3). Det færøske samfund, og i særdeleshed den færøske økonomi, er siden overtagelsen af deres egen fiskerizone og Danmarks indmeldelse i EU, blevet afhængige af at kunne lave handelsaftaler med de store aktører i den internationale verdensorden. Som følge af overtagelsesloven fra 2005 har Færøerne kunne lave bilaterale aftaler på fiskeområdet (Bilag 1: 6). I 2013 opstår den økonomiske krise som er blevet døbt “Makrelkrigen”. Uenigheder mellem Færøerne og EU over fiskekvoter samt rettigheder over fiskebestanden betød, at EU sanktionerede import af al færøsk fisk. Embargoen, som blev indført af EU, varede i mere end et år, og betød, at alle havne og lufthavne var lukket for færøske varer. Selv Danmark var lukket af for de færøske varer. En tilstand der bliver lavet grin med på Færøerne, fordi, som de siger, så er det første gang i verdenshistorien, at et land har boykottet sig selv (Engelbrecht & Kragh 2018a). I kølvandet på denne embargo, søgte Færøerne nye handelspartnere. Dette betød, at eksporten af fisk til Rusland eksploderede i de følgende år, og handlen gik fra

omkring 120 millioner dollars i 2013 til at Færøerne i 2017 var den førende eksportør af fisk til Rusland, og eksporterede for mere end 370 millioner dollars (Matzen & Pedersen 2018). Færøernes Udenrigs- og Handelsminister, Poul Michelsen, har i et interview med Reuters sagt følgende om situationen “*(That) created major difficulties for our economy. This was when Russia came to the rescue and greatly increased purchases with us.*” (Matzen & Pedersen 2018). Handlen med Rusland blev altså en stor hjælp for den pressede færøske økonomi.

Det står klart, at fiskeriet har en enorm betydning for de økonomiske og politiske forhold på Færøerne. Langt størstedelen af Færøernes økonomi er bygget op omkring fiskeindustrien, ligesom Færøernes internationale engagement også er bundet op på fiskeindustrien. Fiskeindustrien kan dermed siges at være et af kerneelementerne i det færøske samfund. Netop fremkomsten af moderne industrier ses inden for det modernistiske paradigme i nation-building teorien som et af hovedtrækkene ved den moderne nation og dens opbygning. Det modernistiske paradigme ser nationernes opståen som en strukturel og instrumental konsekvens af industrialiseringen og indgangen til den moderne tidsalder; national økonomi, politiske institutioner mv. var ganske enkelt nødvendige for at kunne indtræde i denne moderne verden (Østergaard 2013: 691). Vi har altså her set, hvordan den nationale økonomi og dele af det politiske system i dag i høj grad er bygget op omkring netop fiskeriet, hvorfor dette må siges at være centralt for Færøerne som moderne nation.

For yderligere at forstå, hvilken rolle fiskeriet spiller i det færøske samfund, er det dog ikke nok blot at se på, hvordan fiskeriet ser ud i dag, men også hvordan dette har udviklet sig historisk og dermed påvirket samfundet og nationsopbygningen.

Fiskeindustriens opblomstring på Færøerne

Færøerne havde før 1800-tallet haft et stabilt befolkningstal i mange århundreder. Men i 1800-tallet steg antallet af mennesker fra omkring 4.500 til 15.000. Den enorme vækst i befolkningstallet gjorde, at man blev nødt til at finde på en ny måde, hvorpå landet både kunne brødføde folket og tjene penge. Det havde før befolkningsboomet været muligt at leve af får og uld som eksportvare, og Færøerne havde i udpræget grad været et bondesamfund (Nauerby 1996: 34). Med den massive befolkningsvækst voksede fiskeriet dog hurtigt frem

og fik lynhurtigt en stor betydning for Færøernes økonomi. I 1856 blev der på Færøerne åbnet op for det frie marked, som også betød øget kontakt med resten af verden. Det var særligt denne kontakt med resten af verden, der lagde grundlaget for fiskeriets opblomstring (Nauerby 1996: 34). Denne opfattelse deles også med fiskeriministeren, Høgni Hoydal:

“Havgående fiskeri blev adgangen til friheden for mange. Det blev grundlaget for det kapitalistiske samfund, og et meget stort klasseskæl på et tidspunkt. Hvor skibsejere og de store mæcenere styrede hele samfundet omkring fiskeriet.” (Bilag 1: 2).

Idet det frie marked gjorde sit indtog på Færøerne, opstod et langt større fiskeri, hvor skibsejere og mæcener oprettede virksomheder og hurtigt satte sig på markedet. Det var også på dette tidspunkt, at de politiske institutioner vendte tilbage til Færøerne. Tidligere havde det færøske samfund haft et Lagting, som havde været det politiske og retslige organ på Færøerne. Dette blev dog nedlagt i 1816, hvorefter Færøerne kom under total dansk administration. I 1852 oprettede det danske parlament igen Lagtinget på Færøerne, hvor færingerne selv kunne vælge repræsentanter (Debes 1995: 72). I 1872 introduceres det første, regulære skolesystem, som erstattede den hidtidige hjemmeskoling (Nauerby 1996: 35).

I perioden omkring midten af 1800-tallet sker der altså en lang række omvæltninger, som lynhurtigt forvandlede det tidligere bondesamfund til en fiskerination. Fiskeriet voksede hurtigt, særligt grundet en bestemt type fiskerbåde (Nauerby 1996: 32-33). De nye sluppfiskerbåde fik ifølge Brandar Heðinsson stor betydning for fiskeriet:

“(…) hvis vi kigger 200 år tilbage. Så var den ikke en del af identiteten. Dengang var det landbrug vi levede af, og landbrug der var vores identitet. Fiskeindustrien begynder at blomstre i 1800 tallet og vokser betydeligt i 1870’erne fordi vi får de her sluppfiskere.” (Bilag 5: 64).

En sluppfisker var en nyere fiskerbåd, som kom til Færøerne i slutningen af 1800-tallet. Båden gjorde det nemmere for færingerne at fange flere fisk og sejle på havet i længere tid. Fiskeriet og landbruget fungerede i starten i symbiose. Fiskerne havde brug for land, som de

kunne tørre deres klipfisk på - land, de lejede af landmændene. Det var en forretning, der til sidst havde medført, at 50% af landbrugsjorden var lejet ud til fiskere. Dette var dog et fænomen som ikke varede ved, fordi det i 1894 blev muligt for fiskerne at købe det lejede land af landmændene og samtidigt blev "offshore" fiskning mere udbredt (Nauerby 1996: 33). Fiskeriet blev hurtigt den helt store eksportvare for Færøerne, og allerede i slutningen af 1800-tallet stod den for 94% af eksporten (Ibid: 34).

Vi ser altså, hvordan Færøerne fra midten af 1800-tallet udvikler en decideret fiskeindustri som konsekvens af en åbning for det frie marked. Industrien opstår i Færøernes møde med kapitalismen, og ud fra det modernistiske paradigme må vi altså forstå, at det er her, Færøernes nationsopbygning for alvor starter. Desuden ser vi, hvordan de politiske institutioner samt skolesystemet i samme periode bliver introduceret. Disse politiske institutioner og skolevæsenet er også centrale i den modernistiske opfattelse af nationsopbygning. I den modernistiske forståelse spiller skolevæsenet en rolle i netop at uddanne befolkningen til at blive mere læsekyndige, så de bedre kan opretholde industrien. Dermed kan oprettelsen af et decideret skolevæsen også ses som endnu en brik i nations-opbygningen, der sker som en konsekvens af en voksende fiskeindustri, der har behov for uddannet arbejdskraft. Det er her, i midten af 1800-tallet, at kimen til den økonomi og det samfund, vi ser i dag, bliver lagt. Fiskeriets indtog på Færøerne kan altså siges at være det første skridt til at opbygge nationen Færøerne.

Det økonomiske boom under 2. verdenskrig og den efterfølgende krise

Fiskeriet blev løbende et mere fremtrædende erhverv på Færøerne, og det var her man tjente de "store" penge. Det var det erhverv, som gav Færøerne dets første økonomiske boom. Under 2. verdenskrig solgte Færøerne massive mængder fisk til det britiske marked. Det var færingerne selv, som stod for markedet og som tjente pengene, fordi de på daværende tidspunkt ikke var underlagt det danske styre, da Danmark var besat af tyskerne (Debes 1995: 78). Det økonomiske fremskridt kom af, at prisen på fisk steg voldsomt i krigstiden (Ibid: 59). Det økonomiske boom blev ikke blot husket for sin medførte rigdom, men også for de mange fiskere, der mistede livet i forsøget på at fragte fisk til briterne. Fiskerne fragtede fisk i pendulfart mellem Island, Færøerne og Skotland - en fragtrute der var fyldt med diverse farer,

såsom miner, tyske fly eller tyske ubåde. Med livet som indsats tog fiskerne turen, fordi der i det umættelige britiske marked var så mange penge at hente (Hoydal 2000: 28).

Fordi Danmark var besat af tyskerne, havde briterne besat Færøerne, men givet øerne udpræget selvstyre, hvilket udviklede Lagtinget og den politiske bevidsthed på Færøerne (Hoydal 2000: 29). Den økonomiske opsving, som skyldtes fiskeindustrien, lagde dermed grundlaget for en intensiveret lyst til et selvstyret Færøerne (Nauerby 1996: 59). Et ønske der kulminerede lige efter krigen, hvor der blev holdt en afstemning om, hvorvidt Færøerne skulle være selvstændige. Flertallet stemte for fuld selvstændighed. Det kom dog ikke til at ske, da den danske regering erklærede forberedelserne for et selvstændigt styre for illegale, og pga. dette opløste kongen Lagtinget (Debes 1995: 79-80). Efterfølgende blev den tidligere nævnte Hjemmestyreordning indgået, og Færøerne fik for første gang politisk magt over særlige områder, og Lagtinget fik på ny politisk magt (Hoydal 2000: 39).

De mange indtjente penge under 2. verdenskrig blev fra 1945-1952 brugt på massive investeringer i nye fiskerbåde, da man købte en hel flåde af kulfyrede, brugte trawlere fra Storbritannien. Investeringen endte med at blive en katastrofe, da trawlerne viste sig at være for dyre i drift, ligesom verdensmarkedets økonomiske konjunkturer havde ændret sig. Fejlinvesteringen i fiskeriet endte i fallit i trawlerflåden og dermed også banken Sjóvinnubankin, som to gange måtte reddes med hjælp fra Nationalbanken. Overskuddet fra krigsårene var dermed på meget kort tid allerede opbrugt (Hoydal 2000: 43).

Krisen i 1950'erne medførte social uro, strejker og klassekamp for at opnå bedre løn og sociale forbedringer. Samtidig sparkede krisen atter gang i løsrivelsesbevægelsen på Færøerne. Krisen blev af fortalere for løsrivelse brugt som argument for, at Færøerne skulle have fuld selvstændighed, og endte næsten i væbnet konflikt mellem indbyggerne i Klaksvík og væbnede danske politistyrker. Krisen blev dog løst uden vold, men havde sat gang i en heftig debat om løsrivelse (Hoydal 2000: 43-44).

Perioden omkring 2. verdenskrig viser os igen, hvordan fiskeriet har været centralt i udviklingen af Færøerne som nation. Lagtinget blev oprettet som konsekvens af et øget selvstyre under krigen, som kun kunne lade sig gøre grundet det massive fiskeri. Samtidig er

det fiskeriet, der står for øernes første økonomiske boom og efterfølgende krise, ligesom fiskeriet er årsagen til den sociale uro og klassekampen. Set med nationalismens modernistiske øjne er ulighed, kamp mellem regioner og inden for nationerne også centrale for dannelsen af nationer, og i denne sammenhæng spiller fiskeriet som vist en væsentlig rolle på Færøerne.

Færøernes finanskrise og fiskeriets betydning

Fiskeindustriens enorme betydning for den færøske økonomi kommer endnu stærkere til udtryk i slutningen af 1900-tallet, hvor Færøerne oplevede sin hidtidig største krise, som startede på "Den Sorte Tirsdag", og var kulminationen på flere års politiske uansvarlighed kombineret med et dyk i fiskebestanden (Ibid, 55). Færøernes økonomiske krise startede allerede i 60'erne og 70'erne, da der blev indført nationale fiskerizoner (Hoydal 2000: 55). Hvor de færøske fiskere tidligere havde kunne fiske overalt, blev de her nødsaget til at holde sig inden for Færøernes egen fiskerizone, forklarer Hoydal:

"Vi tager alle de skibe der har sejlet rundt i Nordatlanten og putter dem ind i vores egen zone, hvor der er alt for stor kapacitet og giver dem subsidier, så man fisker mere og mere, og fiskebestanden bliver mindre og mindre. Så går hele samfundet fallit igen. Så hele de økonomiske konjunkturer, og de store økonomiske kriser der har været i Færøerne har jo også været baseret på fiskeri og især den forvaltning og politik der har været for fiskeri" (Bilag 1: 7).

Med de nye fiskerizoner skulle der altså fiskes langt mere på et mindre område, for at de store investeringer i fiskeindustrien ikke skulle gå tabt. Bankerne havde lånt enorme pengesummer ud til nye fiskerbåde, filetfabrikker og andre former for fiskeri-relevante virksomheder. På trods af overfiskeri tabte fiskeindustrien fortsat penge, hvorfor der af det offentlige blev givet subsidier til fiskeindustrien, så den kunne overleve de nye vilkår. Der blev ydet subsidier til hvert kilo fisk der blev landet, der blev givet diverse tilskud til f.eks. olie, agn og omlægningsstøtte (Hoydal 2000: 56). Der blev i slutningen af 80'erne ikke hevet så mange fisk op, som der blev tidligt i 80'erne, så mange af filetfabrikkerne blev ikke udnyttet til fulde. Dette fandt sted, selvom man havde investeret de store summer i nye trawlere, der

burde kunne hive flere fisk op end de ældre modeller. Fiskebestandene var nu lave, end hvad de tidligere havde været.

Det blev i de sene 80'ere mere og mere tydeligt, at subsidierne og støtteordningerne havde nået et niveau, der svarede til det samlede bloktilskud, Færøerne modtog af Danmark (Ibid: 56). På trods af subsidier, støtteaftaler og færre fisk i havet, strømmede kapitalen til Færøerne. Faktisk så voldsomt at pengeinstitutternes balancer steg fra 2 mia. til 9 mia. kr. fra 1980 til 1990 (Ibid: 58). Der blev bygget som aldrig før, der blev investeret store summer i det offentlige, og de private selskaber begyndte at låne penge af Danmark og andre internationale kreditorer. Lån som blev garanteret af landskassen. Da krisen i 1980'erne begyndte at ramme resten af Europa, så det i første omgang ud som om den ikke ville komme til Færøerne (Ibid: 58). Men da befolkningen vågnede en kold morgen i oktober 1992 - dagen der senere skulle blive kendt som Den Sorte Tirsdag - var det med nyheden om, at den største bank var gået fallit, og at man havde lånt penge af den danske stat for at redde banken fra at lukke (Ibid: 63).

Landsstyret lånte flere hundrede millioner af den danske stat for at redde Sjóvinnubankin, og overtog samtidig 30% af aktierne i Føroya Banki - Danske Banks færøske datterselskab -, som også havde væsentlige økonomiske vanskeligheder, og også skulle bruge kapitalindførelse for flere hundrede millioner, som også lånes af den danske stat. Samlet set endte den færøske gæld i 1993 på 5,3 milliarder kroner, i danske målestoksforhold svarende til 650 milliarder kroner (Hoydal 2000: 72-74).

De enorme lån blev betalt tilbage ved forhøjede skatter, afgifter og nedskæringer i offentlige tjenester, som samlet set satte det færøske samfund i stå. Hele fiskeindustrien gik konkurs. De tidligere 19 filetfabrikker blev samlet i ét selskab, og kun syv af dem kan fortsætte driften. I lange perioder lå hele fiskerflåden i havn, og arbejdsløsheden steg til 25%. 500 familier mistede deres hjem, og 7000 færinger - svarende til 15% af den samlede befolkning - emigrerede (Hoydal 2000: 75).

Krisen fik naturligvis også konsekvenser for det færøske samfund fremadrettet, hvor der i høj grad blev foretaget mere kontrol med den færøske økonomi, mens også fiskeindustrien

udsattes for flere reformer. Der indførtes bl.a. kvotesystemer, som skulle værne mod overfiskeri (Hoydal 2000: 77).

Ovenstående viser, hvordan fiskeriet var helt centralt i den finansielle og samfundsmæssige krise, Færøerne gennem 1990'erne befandt sig i. De massive investeringer og store subsidier og støtteordninger til fiskeriet var en af de direkte årsager til krisen. Samtidig har vi set, hvordan det politiske system efter krisen har måtte indrette sig efter en mere stabil fiskeindustri, da man fortsat og på trods af krisen stadig er dybt afhængig af fiskeriet. Hele den kapitalistiske og moderne økonomi på Færøerne er altså bundet op på fiskeriet, og her kan vi igen med et modernistisk perspektiv se, hvordan fiskeriet har været en af de vigtigste faktorer, der rent samfundsøkonomisk og institutionelt har udviklet Færøerne som nation.

Delkonklusion

Vi har vist, hvordan der de sidste 200 år er sket en markant udvikling på Færøerne, hvor fiskeriet har været primus motor. Fiskeriet var medvirkende til, at Færøerne åbnede op til resten af verden, og for første gang får en reelt indtjenende eksportindustri. Fiskeriet bliver desuden løsningen på væksten i befolkningstallet, da fiskeriet både betyder mere mad og flere arbejdspladser. Set fra et modernistisk perspektiv, var fiskeriet altså en af de primære drivkræfter bag dannelsen af den færøske nation, da der samtidig med fiskeriet både blev oprettet skolevæsen og politiske institutioner. Samtidig har vi vist, hvordan fiskeriet også spiller en væsentlig rolle i baggrunden for Hjemmestyreordningen, det øgede politiske mandat i Lagtinget og Færøernes første økonomiske boom. Kravet om selvstændighed vokser altså ud af fiskeriet, og bliver forstærket af den økonomiske krise i 1950'erne, som fører til social uro, hvilket også er et af kendetegnene for nationens opbyggelsen i det modernistiske paradigme. Fiskeriets enorme betydning for den færøske økonomi kommer særligt til udtryk i 1990'ernes voldsomme krise, og viser sig også i analysen af det færøske samfund i dag, hvor fiskeriet fortsat er den klart største eksportindustri og vigtigste faktor i Færøernes internationale relationer. Svaret på vores arbejdsspørgsmål er altså, at fiskeriet spiller en enorm rolle i det færøske samfund i dag, og også har haft en enorm påvirkning på den måde, samfundet og nationen har udviklet sig på de sidste 200 år.

Delanalyse 2

Vi vil i denne delanalyse besvare vores andet arbejdsspørgsmål *“Hvilken betydning har fiskeindustrien for den færøske nationale identitet?”*. I nedenstående analyse dykker projektrapporten ned i, hvordan fiskeriet har påvirket den nationale identitet på Færøerne. Analysen belyser dermed den færøske identitet ud fra ‘nationens indre verden’ jf. Smith ved brug af vores interviews. Analysen bruger det etnosymbolske paradigme som ramme for analysen, da vi kigger på de bløde værdier hos de vores interviewpersoner. Analysen bliver som tidligere nævnt struktureret efter de operationaliserede begreber ud fra Anthony D. Smiths teori. Indikatorerne vil blive inddraget i nedenstående analyse til at forstå, hvordan man kan anskue og tolke, hvordan fiskeriet har påvirket den færøske national identitet, og hvordan denne er en del af Færøernes nation-building. Analysen bevæger sig fortsat i den transitive dimension, men inden for det empiriske domæne.

Generelt om den færøske identitet

Gennem århundreder har den færøske befolkning været påvirket af en stor isolation og materiel knaphed, som har dannet rammen for et liv som bonde og fisker (Forchhammer 2001: 15). En bonde- og fiskeridentitet opstår på baggrund af dette liv, hvor havet og fiskeriet får en altafgørende rolle for de færøske borgeres overlevelse samt identitet ifølge Høgni Hoydal:

“Den (grindefangsten, red.) har præcis den samme betydning som fiskeriet og hele vores identitet om, at man er overlevet gennem 50 generationer på disse øer. Fordi at hele overlevelseskampen og identiteten er knyttet til, at man har formået at udnytte alt af ressourcerne.” (Bilag 1: 16).

Det færøske samfund har gennem generationer været præget af en tro på egen forsørgelse, da dette var påtvunget grundet den isolerede geografiske placering, forklarer Hoydal videre:

“Så derfor er min identitet fuldstændig knyttet til den historie om et folk, der har formået at

brødføde sig og opbygge et sprog og en kultur på basis af ikke at tæmme, men relatere sig og tilpasse sig til naturkræfterne” (Bilag 1: 13).

Netop forholdet til naturen i nationen er ifølge Anthony D. Smith central for nationsdannelsen, da denne og historier om denne kan give befolkningen en forankring og stabilitet i ustabile periode (Smith 1986: 201). Den færøske national identitet er altså i høj grad bundet op på den natur og geografiske placering, Færøerne har. Men i takt med at moderniseringen, som vi viste i forrige delanalyse, indtræder i det færøske samfund, så har denne modernisering også haft påvirkning på den færøske identitet.

Nationale identiteter opstår netop i kølvandet på mange påvirkende faktorer såsom historie, bestemte madkulturer, sprog, religion og indlejrede traditioner. Den nationale identitet består af mere end blot summen af medlemmerne af det kulturelle fællesskab. Den nationale identitet består af særlige måder at tænke, handle og kommunikere på; måder som medlemmerne af den nationale identitet deler, men som udenforstående ikke deler. De særegne måder at handle, tænke og kommunikere på er altså skabt af en særlig historisk kultur, som kun er knyttet til den specifikke nation (Smith 2001: 45).

På trods af de forskellige udviklinger, den færøske identitet har gennemgået, forekommer der dog signifikante træk hos den almene færing, som har en mere generel og universel karakter. Vi har set i vores interviews, at forholdet til havet, landbruget, fiskeriet, selvforsørgelsen, respekten for og udnyttelsen af naturen, religionen, det nære familieforhold, dertil den erhvervsmæssige social arv, stoltheden, sproget, jæger mentaliteten og historien m.m. spiller en stor rolle i det færøske samfund. Det er dog væsentligt at nævne, at denne identitet ud fra ovenstående faktorer, kan afhænge meget af ens fødested på det færøske landkort. Det vil sige, hvilken bygd, man kommer fra.

Dermed ikke sagt, at andre faktorer ikke forekommer relevante ved en analyse af nationale identiteter. Anthony D. Smith forklarer, at disse indikatorer kan benyttes til at forstå, hvad en national identitet er, hvordan denne bliver til, og hvordan den nationale identitet er en del af nations-building processen. Netop derfor vil vi analysere, hvordan fiskeriet har påvirket færøske traditioner, mad, historie, kunst, myter og religion.

Vi bevæger os hermed også i denne analyse inden for det etnosymbolske paradigme, i modsætning til første delanalyseres modernistiske paradigme. Etnosymbolske analyser kigger på faktorer som f.eks. erindring, værdi, følelser, myter og symboler, og kigger dermed ind i nationens "indre verden". Inden for det etnosymbolske paradigme ses nationen heller ikke som en radikal nyopfindelse, men anerkender derimod, at der også inden nationernes økonomiske og institutionelle opbygning fandtes kultur og traditioner. Netop kulturen og traditionen har ifølge paradigmet været med til at præge udviklingen af nationerne, så disse har holdt sig inden for nogle kulturelle "rammer", og dermed var kulturelt forbundet til tidligere ethnier og/eller andre fællesskaber (Smith 2001: 83-85).

Traditioner

Traditionernes betydning vedrørende havet, fiskeriet og fiskeindustrien på Færøerne har skabt en af grundstene i den færøske kultur samt i den nationale identitet. En af disse traditioner er grindefangsten, som hvert år indtræder, når grindehvalerne passerer Færøerne. Dette kan ske på vilkårlige tidspunkter i årets forløb, alt afhængigt af hvalens færden i verdenshavene. Grindehvalerne har skabt et fundament for det færøske folks overlevelse og fællesskab i mange århundrede, og betydningen af hvalen forekommer, ifølge Høgner, ikke mindre den dag i dag:

*"Vi kalder jo grinden for *færøsk*, altså 'vor herres grind', fordi at den blev set som en gave, som jo kun kommer ind" (...) "Og det har jo været fuldstændig afgørende for, at vi overhovedet kunne overleve." (Bilag 1: 16).*

Grindefangstens betydning for den nationale identitet bakkedes op af Fróði Vestergaard, som ligeledes beskriver grindehvalen som en betydende faktor i den færøske nationale identitet:

"At spise den først og fremmest. Også er der fangsten, mange synes, at det er helt fantastisk at være med i. (...) Men mange elsker det, de kan godt lide at være en del af det, og det giver et fællesskab." (Bilag 4: 60).

Grindehvalen er stadig en højaktuel spise i det færøske samfund i år 2018, og flere familier spiser grinden ofte - heriblandt Søren Antofts: *“Min familie spiser 75 kilo Grindehval om året.”*(Bilag 2: 34).

Færingerne og det færøske samfund benytter samtidigt også hvalen som en indikator på, hvordan andre fiskebestandenes velstand er. Dette fremtræder også som en tradition i sig selv, som Andreas Thompsen belyser: *“Det er indikatorer vi har haft fra gammel tid. Og det er indikatorer vi stadig følger. Vi følger det, fordi det er traditionen.”* (Bilag 3: 51).

Fiskerierhvervet er ligeledes en betydende tradition for det færøske samfund og for det færøske folk. Den sociale arv på Færøerne er meget stærk, hvilket bl.a. kommer til udtryk i, at fiskerierhvervet ofte går i arv fra generation til generation, som f.eks. hos Fróði Vestergaard:

“Min far var fisker, og min storebror er fisker og en hel del af min familie har været i fiskeindustrien. Jeg kommer fra Suðuroy, hvor næsten alle er fiskere, så man følger meget med i, hvordan det går med fangsten, også med de små både.” (...) *“Så det betyder rigtig meget for identiteten på Færøerne, ja.”* (Bilag 4: 56).

Fiskeindustrien ligger indlejret i den almene færings interesse, hvorfor samfundet og nyhedsportalerne også praktiserer en tradition vedrørende nyhedsformidling omkring industriens velstand og fangster i dagligdagen mener Fróði: *“Der er mange oplysninger om fiskeindustriens fangster på alle de store nyhedsportaler. I radioen fortæller de også om dagens fangster med de forskellige skibe.”* (Bilag 4: 56). Traditionerne vedrørende fiskeindustrien strækker sig dermed over mange parametre, og kommer til udtryk i mange forskellige situationer i hverdagen på Færøerne.

Der forekommer ligeledes en tradition i fiskeindustrien, om det at blive fisker, for mange unge, specielt mænd, som ikke besidder den akademiske interesse. Fiskeindustrien har en evne til at samle disse unge mænd op, og bidrager, ifølge Andreas, til at skabe en helhedsfølelse og en kompetenceudvikling hos disse mennesker:

“Men du har også de her drenge som er lidt utilpassede og ikke passer helt ind i skolen. Så kommer de ombord på trawleren. Her bliver de rettet ind. De får en følelse af, at alle er vigtige om bord på skibet.” (...) “Ja samt nogle færdigheder.” (Bilag 3: 47).

Havet, herunder fiskeindustrien hyldes på visse tidspunkter om året i det færøske samfund, som ifølge Høgni bidrager til en kulturel identitet, samt en kulturel tradition:

“Specielt i den nordlige del af landet, i Klaksvik, der har de en årlig, det de kalder ‘Sømands dag’, som egentlig er blevet en slags havets festival” (...) “Så der er selvfølgelig en kulturel identitet” (...).” (Bilag 1: 15).

Derudover eksisterer der en mere ortodoks og traditionel rollefordeling mellem mand og kvinde i det færøske samfund, som stadig præger den færøske selvopfattelse. Søren udtaler, at manden er i ‘felten’ og brødføder familien, mens hustruen har en mere huslig rolle i samfundet, såsom opdragelsen af deres børn:

“Så er der mange gamle familietraditioner med, at far han arbejder og tjener alle pengene, og mor hun går hjemme (..) Og det er der nogen, nu har jeg undervist på søfartsskolen, og blandt dem er der nok 80 % af drengene som lever sådan en tilværelse.” (Bilag 2: 31).

Der skal dog tages forbehold for, at moderniseringen og stillingsstrukturen har haft kraftig påvirkning på dette, hvor flere, herunder kvinder, beskæftiges i offentlig administration, handel, undervisning, servicebranchen osv. (Forchhammer 2001: 19). Det gør dog ikke denne ovennævnte indlejret mentalitet mindre betydningsfuld for den færøske nationale identitet.

Traditionerne, som påvirkes af fiskeindustrien, forekommer dermed som mærkbare faktorer i de almene færings hverdag, og har herved haft en betydelig påvirkning på identitetsdannelsen. Det er relevant at påpege, at andre traditioner vedrørende fiskeindustrien også har betydning for den kulturelle dannelse hos det færøske folk. Dog kan der argumenteres for, at de ovennævnte traditioner forekommer som nogle af de mest synlige traditioner omhandlende fiskeindustriens påvirkning på den færøske nationale identitet. Samtidig viser traditionerne, at den færøske nationale identitet ikke blot er udviklet inden for

de sidste 200 år med fremkomsten af fiskeindustrien, men at dele af den går meget længere tilbage end dette. Grindefangsten, som er en af de vigtigste traditioner, kan f.eks. spores helt tilbage til 1400-tallet (Bilag 1: 16). Denne forståelse af fiskeriets traditioner stemmer godt overens med forståelsen i det etnosymbolske paradigme, som netop gør det klart, at en nation og national identitet ikke blot opstår med moderniseringen, men at dele af denne kan spores flere hundreder af år tilbage. Et andet sted, hvor dele af den færøske fiskerkultur kan spores langt tilbage i tid, er den færøske mad.

Mad

Smiths teori om national identitet peger også på, at madkulturen i en nation har betydning for nationen og sammenhængskraften, og derved også for den nationale identitet. Denne kulinariske betydning findes også på Færøerne, hvor fiskeriet og fiskeindustrien har enorm indvirkning på, hvad befolkningen anser for at være kulturel spise. Som tidligere nævnt har det færøske folk været nødsaget til at fokusere deres spisevaner på, hvad der rent faktisk var muligt at frembringe på spisebordet. Dette har ligeledes styrket den færøske identitet ifølge Høgni: *“Så det (grindefangsten, red.) har jo haft en enorm betydning for det at kunne overleve her, og dermed også for den selvsamme identitet om, at vi har formået at bruge af havets ressourcer for at kunne opbygge kultur og sprog og sociale sammenhænge.”* (Bilag 1: 16).

Derudover ses fiskeriet, og andre madvaner, som betydende faktorer, når færinger taler om deres ‘nationale retter’. Dette skaber en fælle sidentitet, hvor national identiteten styrkes, da retterne anses for at være unikke og specielle. Fróði påpeger:

“Vi har fermenteret mad - fisk og kød. Og alt muligt. Man bruger meget det her tørret mad – tørret fisk eksempelvis. Vi har skærpekød, altså tørret lammekød. Det kan man kun gøre på Færøerne, man kan ikke gøre det andre steder.” (Bilag 4: 58).

Som nævnt i ovenstående har grindehvalen en stor betydning i den færøske madkultur og anses af nogle for at være den mest symbolske karakter på Færøerne. Effekten af grindehvalen som spise og symbol understreges i nedenstående citat af Høgni:

“Og der er grinden, måske det allerfremmeste symbol, fordi i hele det her moderne gennembrud, hvor du får fiskersamfundet med de her store classeskel, hvor fiskerne var på reddernes skibe, så var grindefangsten (...) stadigvæk baseret på samme principper som for 1000 år siden; nemlig at alle har adgang og det er gratis for alle (...) Derfor har det en enorm identitets/socialskabende betydning” (Bilag 1: 16).

I takt med moderniseringen og fastfoodindustriens fremgang, vil grindehvalen muligvis fylde mindre i de kommende generationer, end hvad den har gjort tidligere. Alligevel anslår Høgni, at den vil have sin plads i det fremtidige færøske køkken:

“Så man har dyrket det, også som en del af identiteten, det er der ikke nogen tvivl om. (...) så har vi jo fået hele fastfood-kulturen til Færøerne også, specielt på de større pladser. Men jeg regner med, at også den færøske madkultur, med den her stærke fermenterede mad, også vil overleve de kommende generationer.” (Bilag 1: 18).

Det interessante er, at hvad der for nogle engang forekom som hverdagsspise, i dag, ifølge Høgni, er blevet til festmåltider og delikatesser: *“Nu er det så blevet omvendt” (...) Derfor har vi den tørrede mad, som stadigvæk er vores største delikatesse i dag.” (Bilag 1: 17).* Nationen har dermed formået at gøre det gamle ‘traditionelle’ til det nye, autentiske.

I den færøske litteratur har forfattere, ifølge Høgni, forsøgt at belyse den færøske kultur, madkultur, og iscenesat, hvad god mad er:

“Og du kan også se det i vores nationale litteratur, at maden bliver dyrket, altså man prøver i den nationalromantiske bevægelse næsten som en moderne spindoktor at sige ‘det her er god mad’” (Bilag 1: 18).

Fisken som madvare spiller en stor rolle i den færøske kultur, og har gjort det længe. Det må antages, at dette har haft en positiv påvirkning for udviklingen af den nationale identitet på Færøerne, samt ligeledes fastholdelsen af den. Den færøske madkultur går altså flere hundreder af år tilbage, da fisken var central for at kunne overleve på Færøerne, hvor ikke meget andet kunne dyrkes. Den færøske madkultur har således været en del af det færøske

samfund gennem hele nationens historie, og er det fortsat i dag. På den måde har fisken som spise dannet en kulturel ramme og fikspunkt i nationens udviklingen. Der har gennem historien været frygt for, at den færøske kultur skulle gå tabt:

“Det (store samfundsomvæltninger i slutningen af 1800-taller, red.) resulterede imidlertid i, at dele af befolkningen oplevede en kulturel usikkerhed og frygt for, at de gamle livsformer og kulturelle traditioner skulle gå tabt.” (Forchhammer 2001: 24).

Set ud fra det etnosymbolske perspektiv, har fisken som spise altså været med til at fastholde rammerne for udviklingen af Færøerne som en fiskerination, også i tider, hvor kulturen ellers har været forbundet med usikkerhed.

Historie og kunst

Indikatorerne historie og kunst er også vigtige elementer for udviklingen af den nationale identitet og dermed nationen ifølge Anthony D. Smith (Smith 2001: 34-35). Og selvom der har været identitetsmæssige pejlemærker som grindefangsten, fisken som spise mv., gennem hele historien, er der bestemt dele af identiteten der er blevet ændret - og her spiller overgangen fra feudalsamfund til fiskerination ind. En af grundene hertil skyldes den u hensigtsmæssige jordbund på Færøerne, hvor landbruget har haft dårlige forudsætninger for at dyrke afgrøder. Det er altså vigtigt at forstå, hvordan denne overgang danner grundlaget for fiskeridentitet på Færøerne, hvilket bl.a. Høgni påpeger:

“Du kan også sige, at hvis du skal være lidt filosofisk-historisk, at omvæltningen fra det gamle feudalsamfund til fiskerisamfundet skete jo meget brat historisk set, hvor hele den identitet, man havde i bondesamfundet blev ændret. Du blev fisker, manden blev identitetsløs - særligt mænd - men også fiskerpiger blev proletarer.” (Bilag 1: 18).

Den tidligere bondeidentitet blev i høj grad udfordret af de store samfundsændringer i anden halvdel af det 19. århundrede. Det betød, at mange færinger ‘mistede’ sin identitet, og kun havde de tidligere nævnte traditioner tilbage at holde fast i. De nye fiskere kunne dog bringe nye kulturelle tiltag med tilbage til Færøerne, når de vendte hjem igen fra rejsen, og styrkede ifølge Høgni på den måde udviklingen af en ny færøsk identitet:

“Den kulturelle kontakt med omverdenen, som de færøske fiskere naturligvis altid har haft, har udviklet en særegen status og identitet i verden, og bragt nye strømninger og inspiration med sig til den færøske kultur.” (Hoydal 2000: 86).

Fiskernes kontakt til omverdenen betød nye ideer og nye inspirationer for det færøske folk, som var med til at påvirke udviklingen af fisker-identiteten.

Historierne og de nedskrevne fortællinger om fiskeriet og dets betydning for det færøske samfund har ligeledes præget den færøske litteratur, hvor en form for romantisering af det færøske fiskeri, har fundet sted ifølge Høgni Hoydal:

“Det (fiskeriets historie, red.) er hele vores identitet og selvopfattelse og hele vores, både nationale traditionelle nationalromantisk litteratur, men også moderne litteratur. Og vores kunst, og vores musik og hele vores tilgang til også den moderne verden, (...).” (Bilag 1: 14).

Der forekommer ligeledes tydelige spor af fiskeriet og dets betydning for det færøske samfund i forskellige kunst forgreninger. I nedenstående citat påpeger Jette Forchhammer, at det færøske hjemmestyre også har været i stand til at bevare de ældre identitetsformer i oprettelsen af bestemte kunst filialer. Lagtinget har altså været bevidste om, at dette var nødvendigt, såfremt at den færøske kultur ikke skulle gå tabt, og støtten til nye kulturelle initiativer skulle styrkes. Citatet hjælper til at forstå, hvordan Færøerne har kæmpet for fastholdelsen af den ældre identitet i et ellers udviklende færøske samfund:

“Nogle af de første opgaver, det nye hjemmestyre overtog som særanliggende, var de kulturelle institutioner, der fik det økonomiske og administrative ansvar for bl.a. Landsbiblioteket og museerne. Der blev ligeledes stiftet en offentlig kunstsamling. Lagtinget oprettede en kulturfond, som skulle yde støtte til færøsk kunst og kultur.” (Forchhammer 2001: 25).

Der er dermed skabt et fundament for at etablere nyere og mere moderne kunst på Færøerne. Den mere moderne kunst bærer ligeledes også præg af havet. Høgni belyser havets betydnings således:

“Ja (fiskeriet spiller en rolle i malerierne, red.), det gør det. Også i moderne kunst. Men selvfølgelig specielt i den traditionelle kunst, vores nationale kunst, hvis i går op på kunstmuseet, så kan i se havet alle steder. (...) Han (Maleren Mikines, red.) har billeder af kvinderne der står og spejder ud på havet, familien ved kisten, eller når man ikke har fundet sine kære, og han har hjemrejserne med båd osv. Så det er tematiseret alle steder.” (Bilag 1: 19).

Det skal dog nævnes, fiskeriet er indgroet del af tanken og illustrationen vedrørende havet. Derfor forekommer havet også som et vigtigt tema, når fiskeriets og fiskeindustriens påvirkning omtales.

Fiskeriet og havet spiller også en særlig rolle i de færøske symboler. Som nævnt i ovenstående har havet, og dermed fiskeriet, været en grundlæggende livsforudsætning for det færøske samfund, både i ældre og i nyere tid. Symbolikken bærer derfor også præg af havet og fiskeriets betydning som tydeliggøres af Høgni i nedenstående citat:

“Jeg går med et symbol med Nolsoyar, som også er en ø, der hedder Nolsoy. Han var kendt fordi han var den første, der byggede skibe i nyere tid, der kunne sejle til andre lande, altså forbandt os til omverdenen. Så er han blevet nationalhelt.” (Bilag 1: 24).

Værdien af symbolet har altså stor betydning for Hoydal. Så stor betydning at han bærer symbolet hver dag, hvilket særdeles illustrerer, hvor stor indflydelse identiteten omkring havet og fiskeriet fylder i det færøske samfund og hos det færøske folk. Der skal dog tages forbehold for, at informanten har en politisk baggrund som også kan forklare brugen af symbolet. Det er dog interessant, at en af de vigtigste nationalhelte, som også har fået en ø opkaldt efter sig, netop har en vigtig relation til havet og fiskeriet.

Et andet vigtigt symbol for Færøerne er det færøske flag. Selvom der ikke er fisk afbilledet på flaget, spillede fiskeriet dog en væsentlig rolle i at få flaget anerkendt. Flaget blev lavet, så fiskerne, der under 2. verdenskrig sejlede med fisk til Storbritannien, kunne genkendes.

Brandar udtaler det således;

“Ja vi havde det her flag “Merkið” som betyder mærket. Og det ville vi gerne have, vi vidste bare ikke hvordan vi skulle få det juridisk implementeret. Fordi vi ifølge den danske lovgivning skulle sejle med det danske flag. Men den regel gjorde det svært for de engelske ubåde at vide om der rent faktisk var danske eller Færøske skibe, eller om det var tysk camouflagede. Så på den måde vi fik vores eget flag.” (Bilag 5: 72-73)

Der forekommer desuden et generelt fokus på havet og fiskeriet i mange af de færøske sange. Fróði påpeger iscenesættelsen af havet i de færøske sange således:

“Ja, mange af sangene handler om en som tager ud og fiske, og han kommer hjem igen, hvor kæresten venter. Mange af sangene handler om dette, så det betyder meget ja. Også når fiskerne er væk, så kan de høre færøske musik, det betyder også meget.” (Bilag 4: 61).

Fiskeriet som identitetsmarkør i de færøske sange bakkes op af Brandar, som påpeger de sange, som eksempelvis benyttes til festlige lejligheder:

“Vi er begyndt at dyrke den her gamle idé om, at vi kan alting selv og vi skal gøre alting selv. Det bliver romantiseret af det Færøske folk, fordi det binder os sammen. (...) Sange som vi stadigvæk synger til hvert et bryllup, hver fødselsdag og hver fest. Sange om den færøske bondestue, hvor manden gør alting selv, han har skæg, han er stor og stærk. I de sange ligger essensen i at være færingar.” (Bilag 5: 69).

Temaet om troen på det at gøre ting selv, er dermed et gennemgående tema i den færøske national identitet, som gentagende gange er tydeliggjort i mange af vores informanternes svar og beretninger. Her ser vi desuden, at den færøske identitet også går udover fiskeriet, og dermed strækker sig længere tilbage end blot moderniseringen af Færøerne som en fiskerination. Det tidligere bondesamfund spiller stadigvæk en rolle i identiteten, som dermed ikke blot udviklede sig i forlængelse af fiskeriets fremkomst. Denne bemærkning lægger sig i forlængelse af det etnosymbolske paradigme, som netop ser på nationen som en entitet, der strækker sig længere bagud i historien end blot moderniseringen i 1800-tallet. Der var altså

også en form for identitet før dette.

Myter

I det følgende afsnit om fiskeriets rolle i myterne og disses påvirkning på den nationale identitet, skal det nævnes at visse elementer heri lægger sig tæt op ad det seneste analyseafsnit omhandlende historien og kunsten, hvor mange af myterne i det færøske samfund kan forekomme som fortællinger gennem kunsten. Derudover var det svært at udlede nogle direkte myter ud af vores informanternes beretninger.

Dog er fiskeriet synligt i dette citat af Høgni, hvor det er fiskeriet, som er omdrejningspunkt for myten, der fortælles i det færøske samfund:

“Færøerne udforskede hele nordatlanten, fra Svalbard til Grønland. Ifølge vores egen myte, så var det os der fandt rejerne ved Grønland. Det var os der fandt de store fiskefarme ved New Foundland osv.” (Bilag 1: 3).

I takt med industrialiseringen af fiskeriet, ser man også en bevægelse, der stræber bagud og glorificerer sluppfiskerne, og nærmest gør dem til en myte, for at vende tilbage til det ‘autentiske’ fiskeri, som ifølge Brandar, er et forsøg på at blive ‘rigtige’ færinge;

“Her (mellem 1940’erne og 1960’erne) begyndte en slags romantisering af de her gamle sluppfiskere, som ikke ødelagde havbunden. Den blev forstærket i de sene 60’ere og 70’erne, fordi her kom industrialiseringen i form af filetfabrikker og store rederier. Her blev kulturen bag sluppfiskning forstærket af, at det var på den måde, man var rigtig fisker. Man fangede kun nok fisk til Færøerne og man gjorde det for at klare sig selv.” (Bilag 5: 64)

Myten om de ‘rigtige’ fiskere påvirker den færøske identitet og udviklingen af, hvordan man fisker, og hvordan man er en rigtig færing. Der bliver så at sige stræbt efter tidligere tiders mere autentiske måde at være færing på, hvilket igen spiller godt overens med Anthony D. Smiths teori, hvor autenticitet er et centralt begreb. Autenticitet handler om at finde frem til, hvad der udgør den ‘rigtige’ eller ‘virkelige’ nation, altså hvad ‘sandheden’ om nationen er

(Smith 2001: 47). Her ser vi altså, at der i den færøske nationale identitet og i udviklingen af den også opstår en søgen efter den autentiske færing og det autentiske færøske fiskeri. Denne søgen er med til at styrke den færøske identitet og forståelsen af Færøerne som et samfund med en fælles historie, og dermed, ifølge Brandar, styrke forestillingen om Færøerne som en nation.

“(...) Der har været en periode i mange år, hvor de ikke fangede så mange fisk - de små både rundt om (...) færøerne. Der er ikke så mange som benytter de små både længere, men der er ved at komme gang i det igen. Der bliver flere unge som fisker tæt ved land på Færøerne. Så der er mange som benytter dette i stedet for at tage med de store trawlere, handelsskibe, fragtskibe eller olie suppliers” (Bilag 5: 56).

Det er tydeligt, at der hersker en stolthed og ære i fiskeriet gennem mytefortællingen. Endnu et element i den færøske nationale identitet er kampen mod en fælles ‘fjende’. Sammenholdet i det at have en fælles fjende styrkes og dyrkes af det færøske folk, og er i følge Brandar blevet en del af identiteten:

“Det tætteste vi kan komme på er den her myte om den Færøske kamp. Det kan være om fisk, det kan være om sprog, det kan være om vores tøj eller vores livsstil. Her kan grindedræb være et godt eksempel. Så snart noget bliver til en kamp, så bliver det en del af den Færøske identitet. Vi har derfor ofte brug for en stærk defineret fjende. Nu har vi en fjende, vi har en årsag til at bevare det. og derfor er det en del af vores identitet. (...) Nu er den tendens ændret til at vi lukker arbejdspladser, fordi vi har den her fjende og nationale sag som vi kan stå sammen om.” (Bilag 5: 65).

De fælles fjender spiller også en rolle ift. fiskeriet; både kampen mod Sea Shepherds, som forsøger at stoppe grindefangsten og EU, der forsøger at regulere det færøske fiskeri skaber en stærkere, færøsk identitet (Bilag 1: 16).

Religion

Religion har haft stor indflydelse på den nationale identitet på Færøerne, som vil forklares gennem dette analyseafsnit. Religionen har stor betydning for den færøske befolkning og

samfundet præges i høj grad af de mange religiøse organisationer og kristne trosretninger der fortsat eksisterer i det færøske samfund (Forchhammer 2001: 16-17). Denne omfattende betydning kan bakkes op af gruppens egne erfaringer, da vi på forskningsrejse kørte rundt og besøgte diverse bygder som var relevante for vores dannelse vedrørende Færøerne. Under udflugterne bemærkede vi, at selv de mindste bygder med færre end 50 huse, har etableret en kirke i bygden. Vi kan således konstatere, at religion er og har været et udpræget fænomen på Færøerne (Forchhammer 2001: 16-17).

Religionen har altid spillet en rolle på Færøerne, men særligt i anden halvdel af 1800-tallet får den en særlig rolle. I den brydningstid, vi tidligere har analyseret, hvor fiskeriet opstår, bliver religionen et identitetsmæssigt holdepunkt. De store ændringer i det færøske samfund gjorde, at mange følte sig usikre på deres identitet og kultur, da mange tidligere livsformer og værdier gik tabt i moderniseringen. Her spillede religionen altså en særlig rolle, idet den ikke ændrede sig, og færingerne derfor kunne holde fast i denne, og udvikle en endnu stærkere tro (Jacobsen 2001: 39). Dermed var udviklingen af fiskeriet, ifølge Høgni, også med til at præge udviklingen af religionen på Færøerne:

“Så religion og fisk og havet er uadskillelige sammenflettet på Færøerne - både i deres udvikling og de religiøse bevægelers udvikling, og stadigvæk i den religiøse praksis i dag. Det er der ingen tvivl om.” (Bilag 1: 19).

Vi kunne ligeledes udlede, at billeder af Jesus ikke var sammenlignelige med billeder af Jesus, herunder kristendommen, Danmark. Her vil han typisk hænge på et kors, eller ses omkring bordet i gang med den sidste nadver. På Færøerne ses han synligt i sammenhæng med havet, fiskeriet og naturkræfterne. På nedenstående billede møder Jesus de færøske fiskere på havet. Billedet illustrerer, hvordan troen, heri på Jesus, vil og kan navigere det færøske folk ombord på båden og hjem igen, således at fiskerne forenes med deres familier. Kristendommen kan derved have været en hjælpende og forklarende faktor i dødstilfældende på havet. Religionen kan her have været en støtte for det færøske folk og fiskerne, så de

kunne stige ombord på båden dagen efter, trods den enorme fare ved datidens fiskeri.

(Kilde: Frederik Noe Pedersen 2018: *Jesus og de færøske fiskere*)

Færøerne har, som tidligere nævnt, været præget af stor isolation, enorme naturkræfter og egen forsørgelse grundet den geografiske placering. Det forekommer dermed ikke som en overraskelse, at den religiøse bevægelse, ifølge Høgni, har haft stor betydning og indflydelse på Færøerne:

“Når du kom hjem og tog en båd i brug, det gjorde du også, hvis du gik ud i fuglebjergene osv., så du kan se at hele opfattelsen af religionen og behovet for religionsdyrkelse har været meget knyttet til at religionen og Gud skal hjælpe en mod naturkræfternes hærgen.” (Bilag 1 :18-19).

Religionen havde ikke kun en indflydelse på fiskerne, men også en betydelig værdi for dem, som fiskerne efterlod hjemme i bygderne - de resterende familiemedlemmer. Når en fiskerbåd drog afsted, var det som oftest de unge mænd, som tog ud sammen. Udover at en andel af ‘hele bygdens fremtid’ var ombord på båden, så var fangsten grundlæggende for bygdens overlevelse. Religionens betydning for en bygd bliver af Søren belyst således:

“Når en hel bygd har oplevet, at alle drengene i bygden gik ud med samme skib. Hvilket de gjorde, fordi man selyfølgelig gav arbejde til familie og resten af befolkningen i bygden. Derfor var de alle på samme båd. Da den så gik ned. Så forsvandt alle drengene i bygden.”
(Bilag 2: 42).

Jette Forchhammer påpeger, at den religiøse udvikling har haft større påvirkning og indflydelse på nordiske lande, end hvad der kan være tilfældet i andre lande. Der kan således argumenteres for, religion førhen har haft en altafgørende rolle i de nordiske lande, herunder på Færøerne:

“På Færøerne har befolkningen et mere direkte forhold til kristendommen, end man har mange andre steder. Måske kan det skyldes at Færøerne er en søfartsnation. Også mange andre steder i Norden har søfolkene været mere religiøse end andre dele af befolkningen”
(Forchhammer 2001: 16).

Hvad der er iøjnefaldende er, at elementer fra ovenstående citat direkte kommer til udtryk i Høgnis nedenstående udtalelse:

“Hvis du læser den færøske salmebog, som er ligeså stor som den danske, så vil næsten hver tredje salme nævne havet (...) hvor vi har meget stærkere religiøse bevægelser, mange flere frikirker mv. Den har meget, meget stor tilknytning til havet og fiskeriet.” (Bilag 1: 19).

Derudover eksisterer der stadigvæk konkrete ritualer fra fortidens religiøse kultur ombord på mange fiskebåde, den dag i dag, som Høgni udtaler således: *“Stadigvæk på mange færøske skibe holdes der regelmæssige møder, det vi kalder for religiøse møder, ombord osv..”* (Bilag 1: 19). Det er altså ikke længere Jesus som er i fokus, men ritualet i sig selv, som i høj grad er præget af den foregående kulturudvikling som har fundet sted på Færøerne, og derved forbliver religion i identiteten.

Delkonklusion

Ud fra ovenstående analyse kan der udledes at denne kontinuerlige fastholdelse af den gamle identitetsform - fiskeriet - er et stort element i den nutidige færøske nationale identitet.

Færøerne, herunder den nationale identitet, er derfor præget af længslen efter egen identitet, samt fastholdelsen af denne. Der kan ydermere argumenteres for, at fiskeindustrien præger identiteten i så høj grad, og det er en grundlæggende byggesten i det færøske samfund og hos det færøske folk. Endvidere er fiskeindustrien en dominerende faktor i mange af de etnosymbolske elementer, som fremgår i Anthony D. Smiths teori om national identitet. Der kan ydermere argumenteres for, at identiteten omkring fiskeindustrien styrkes og dyrkes på baggrund af tidligere positive oplevelser med denne identitet og industri. Samtidig har vi set, hvordan den færøske identitet ikke blot opstår samtidig med fiskeriets modernisering, men går længere tilbage i tiden, hvor den var præget af bl.a. grindefangsten og bondesamfundet. Identiteten ændrer sig dog markant med fiskeindustriens opblomstring.

Nationens 'indre', og dermed den nationale identitet på Færøerne, er derfor i høj grad påvirket af fiskeindustrien.

Delanalyse 3

Vi vil i denne delanalyse besvare vores tredje arbejdsspørgsmål "*Hvilken rolle spiller fiskeriet i løsrivelsesspørgsmålet?*". Denne delanalyse har til formål at afdække hvilke tendenser, vi ser i spændingsfeltet mellem den færøske nationale identitet og den konstant igangværende debat om løsrivelse fra det danske rigsfællesskab, samt hvordan fiskeriets rolle udspiller sig i dette. Delanalysen vil samle op på de to tidligere analyser, sætte dem i relation til hinanden og til vores teori. Dermed kombinerer vi de to teoretiske paradigmer i forsøget på at forklare genstandsfeltets dybe domæne. Dermed bevæger analysen sig ind i den intransitive dimension, og forsøger at forklare, hvordan fiskeriet som en uobserverbar struktur er årsagen til løsrivelsesspørgsmålet, selvom det ser anderledes ud på overfladen.

Fiskeindustriens nuværende påvirkning på løsrivelsesspørgsmålet

Jf. første og anden delanalyse besidder fiskeindustrien en dobbelt rolle og effekt i det færøske samfund. Den er på den ene side en institutionel og dynamisk kraft i det færøske samfund,

hvor den bidrager til opretholdelsen af en national økonomi på Færøerne, som er et grundelement i Smiths teori. På den anden side har fiskeindustrien ligeledes en stor påvirkning på de 'forestillede fællesskaber' og nationens 'indre' som er gældende på Færøerne. Den har således bidraget til at skabe en fælles national identitet i visse aspekter.

I den politik, der i øjeblikket bliver lagt for dagen i fiskeriministeriet, står det klart, at fiskeriet spiller en rolle i løsrivelsesspørgsmålet. Fiskeriministeren Høgni Hoydal har nemlig en klar overbevisning om, at fiskeindustrien skal være grundlaget for en selv bærende økonomi i det moderne Færøerne: *"Så for mig er det fuldstændig afgørende at fiskeindustrien bliver grundlaget for en selv bærende økonomi."* (Bilag 1: 10). Hoydal bruger således fiskeriet og fiskeripolitikken aktivt i en bevægelse mod et mere selvstændigt og økonomisk bæredygtigt Færøerne. Denne bevægelse lægger sig desuden i forlængelse af lignende bevægelser i andre, små nationer jf. forskeren Barry Bartmann. Ifølge Bartmann har mikrostater - særligt ø-stater - få produktionsvarer at råde over, da mikrostater ofte er 'underlagt' en mere monogen produktion i statens økonomi: *"Økonomisk set har mange mikrostater startet ud med et meget monokulturelt produktionsapparat (...)"* (Jørgensen et.al. 2001: 90). Dermed fortsætter moderniseringen af det færøske fiskeri den dag i dag, og moderniseringen kan siges at have en positiv effekt for en mulig fremtidig løsrivelse, da den muliggør flere handelsaftaler, og dermed øget eksport for fiskeindustrien. Denne fastholdelse af industrien har ligeledes en positiv forudsætning for fastholdelsen af den ovennævnte nationale identitet, som er fastlagt ud fra det etnosymbolske paradigme.

At der forekommer en direkte sammenhæng mellem fiskeindustrien og den holdning de færøske borgere har til løsrivelsesspørgsmålet står klart i det svar, fiskeriministeren giver, når vi spørger ham, om en blokering af fiskeindustrien kan have effekter på løsrivelsesdebatten:

"Hvis du skal sige det lidt primitivt, jo mere konkrete eksempler, der kommer på at den manglende selvstændighed også er en blokering for vores udvikling, jo mere fylder det. Og det gælder f.eks. når vi får sådan noget som boykottet fra EU. 'Hov hov, hvad fanden sker der her? Bliver vi nu boykottet af Danmark? Altså på vores eksport? Vi kunne gå fallit i morgen.' Så vil det løfte selvstændighedsspørgsmålet op." (bilag 1: 27).

En negligering af industrien fra andre store eksportmarkeder bidrager således til et øget fokus på selvstændighed hos det færøske folk, da Færøerne er nødsaget til at finde andre samarbejdspartnere grundet et boykot fra andre markeder. Samtidig bidrager frygten for mistet eksport og dermed lavere velstand til et øget pres på løsrivelsesspørgsmålet. Ifølge Høgni Hoydal ligger løsrivelsesdebatten og hvor meget denne fylder, sig tæt op af Færøernes økonomi og dermed fiskeindustriens velstand: *“Så det fylder alt fra 100% til 30%. Alt efter konjunkturerne og de sager, der er aktuelle.”* (Bilag 1: 27).

Fiskeriet bliver altså brugt aktivt i den løsrivelsespolitik, der bliver ført i fiskeriministeriet i dag. Men som vi har set igennem de tidligere delanalyser, har udviklingen af fiskeriet ikke nødvendigvis haft et udpræget fokus på løsrivelsesspørgsmålet, men har haft en modernisering af de færøske samfund for øje. Løsrivelsesspørgsmålet er derimod primært blevet båret frem af en nationalistisk bevægelse, der blussede op kort efter fiskeriets opblusning.

Den nationalistiske bevægelse

Parallelt med udviklingen af fiskeriet på Færøerne opstår der nemlig en nationalistisk bevægelse, som kærer sig om den færøske identitet, det færøske sprog og særegne kultur. Denne nationalistiske bevægelse bliver primært sat i gang af en række færøske studerende på Københavns Universitet i 1876, og som i 1881 startede Føroyingafelag (Færing Foreningen) (Nauerby 1996: 49). Formålet med bevægelsen, som senere bredte sig til Færøerne, var at beskytte og udvikle det færøske sprog, som gennem lang tid havde været truet, ligesom bevægelsens tilhængere følte, at den færøske kultur og identitet var under pres fra netop de samfundsforandringer, vi gennem projektet har beskrevet (Debes 1995: 75). Den nationalistiske bevægelse opstod altså som konsekvens af de store samfundsforandringer, der skete i midten af 1800-tallet, hvor Færøerne bevægede sig fra et bondesamfund til en fiskernation.

Sproget stod centralt for bevægelsen, som bl.a. udviklede nationalsange, og krævede færøsk som sprog i skolerne og kirkerne. Bevægelsen udviklede desuden den første avis på færøsk på Færøerne (Debes 1995: 76). Høgni mener ikke, at nogen for bare 50 år siden troede på, at det færøske sprog ville overleve:

“For 50 år siden troede ingen på, at det færøske sprog kunne overleve. Specielt heller ikke som moderne sprog. Det har jo været en enorm kamp at kunne få det færøske sprog til at overleve som moderne sprog, få det ind i skolen, ind i kirken, ind i administrationen.” (Bilag 1: 23).

I takt med at Færøerne fik større politisk selvstyre, udviklede den nationalistiske bevægelse sig også til politiske partier, og som vi tidligere har redegjort for, ønsker en lang række færøske partier selvstyre eller løsrivelse på den ene eller anden måde.

Hovedformålet med nationalismen og nationalistiske bevægelser er netop ifølge Smith at opnå og opretholde den nationale identitet, autonomi og enhed. Lettere forsimplet definerer Smith nationalismen som *“En ideologisk bevægelse, der vil opnå og opretholde autonomi, enhed og identitet i en befolkning, som efter nogle af dens medlemmers mening udgør en reel eller potentiel ‘nation’.”* (Smith 2001: 21). Der findes naturligvis mange forskellige typer af nationalistiske ideologier, men fælles for dem er netop en stræben efter nation status, autonomi og retten til egen identitet (Smith 2001: 37). Nationalismen som ideologi er hverken venstre- eller højreorienteret, socialistisk eller konservativ, men går på tværs af politiske skel i en stræben efter den nationale autonomi, enhed og identitet (Smith 2001: 40). På denne måde kan man se, hvordan den nationalistiske bevægelse, der startede i 1880'erne i høj grad har været primus motor på kravet om løsrivelse, som også i bevægelsen er blusset mere op, efterhånden som Færøerne har fået udvidet sit selvstyre. Bemærkelsesværdigt er det dog, at fiskeriet og fiskeindustrien ikke direkte har haft den store betydning for denne bevægelse.

Det kan dermed se ud som om, at de aktører, der har båret løsrivelseskravet fremad gennem historien, ikke har haft fiskeriet som en af deres årsager til at gøre dette. Vi har dog set eksempler på, hvordan bevægelsen også har omfavnet dele af fiskerkulturen - bl.a. med søgen efter det autentiske fiskeri og ift. at romantisere fiskerkulturen i den færøske kunst. Men tilbage står, at den færøske nationalistiske bevægelse primært har drejet sig om det færøske sprog og kultur, og ikke så meget om det færøske fiskeri.

Fiskeriet har altså spillet en enorm rolle i at opbygge Færøerne som nation. Vi kan med den tjekkiske historiker og politolog Miroslav Hroch, forstå, hvordan løsrivelsesspørgsmålet er en vigtig del af nation-building processen. Hroch gør det klart, at der er forskel på nationsopbygning i store nationer og i små nationer. Processen i større nationer ofte startede med, at den herskende klasse blev væltet af en lavere klasse, som identificerede sig med den 'rigtige nation'. I mindre nationer, som f.eks. Færøerne, hvor der ikke på samme måde har været en herskende klasse, men derimod en herskende nation, har processen ikke været så ligetil, hvorfor det heller ikke er alle mindre nationer, som rent faktisk har udviklet sig til deciderede stater (Hroch 1985: 8-10). I mange tilfælde vil den herskende nation forsøge at nedtone nation-building processen, ligesom den opbyggende nations borgere kan være splittede i, om der rent faktisk skal opbygges en nation, da de på den måde vil være fanget mellem to forskellige nationer (Hroch 1985: 12). Dermed foregår nation-building processen i mindre nationer, som f.eks. Færøerne, ikke helt på samme måde, som i større nationer, hvorfor processen også kan være langtrukket og møde modstand. Vi har netop set i vores foregående analyser, hvordan nation-building processen har mødt modstand, og der ikke har været en decideret samfundsomvæltning, hvor den herskende klasse er blevet væltet. Den færøske nation-building proces har derimod været en lang udvikling hen imod større og større selvstyre, og dermed må løsrivelsesspørgsmålet være sidste skridt i denne proces.

Der er dermed en diskrepans mellem de værdier og årsager, den færøske nationalistiske bevægelse promoverer, og Færøernes faktiske nation-building proces mod løsrivelse, som i høj grad har været baseret på fiskeriet. Det er altså de ændrede samfundsstrukturer og de mekanismer, der træder i kraft i anden halvdel af det 19. århundrede, der er de bærende i nation-building processen, og det er udaf netop disse strukturer og mekanismer, at den nationalistiske bevægelse vokser.

Vi kan hermed se, at selvom den nationalistiske bevægelse og de partier, der vokser ud af denne, bærer løsrivelsesspørgsmålet frem i historien, er der nogle dybereliggende mekanismer, som er årsagen til, at løsrivelsesspørgsmålet overhovedet dukker frem. I den transitive dimension - på overfladen i det færøske samfund - ser det altså ud til, at det er den nationalistiske bevægelse og værnen om det færøske sprog og kultur, der er den primære årsag til løsrivelsesspørgsmålet. Men vi har her vist, at hvis man dykker ned i den intransitive

dimension - nedenunder samfundets overflade - finder man, at fiskeriet spiller en, hvis ikke vigtigere, så ligeså vigtig rolle i løsrivelsesspørgsmålet, som den nationalistiske bevægelse. Fiskeriet har dermed haft en indirekte påvirkning på nationalismens opblomstring på Færøerne, og har dermed indirekte været årsagen til, at løsrivelsesspørgsmålet dukker frem. Samtidig spiller fiskeriet nu også en aktiv rolle i at gøre Færøerne til en selvstændig og bæredygtig nation, både når det kommer til økonomi og fødevarer. Dermed har fiskeriets betydning for løsrivelsesspørgsmålet også bevæget sig op i den transitive dimension, hvor det altså nu også på overfladen har en relativt klar betydning for løsrivelsen.

For at slutte analysen af, hvor vi startede i første delanalyse, opsummerer Høgni Hoydal den betydning, fiskeriet har for det færøske samfund, på en fin måde:

“Fisk er alting på færøerne, hele universitet drejer sig om fisk for mig. Det har jo sin rationelle forklaring. Du kan sige det kort, ved at sige at fisk eller fiskeri i bredere forstand udnyttelsen af marine ressourcer været grundlaget for hele det moderne færøerne. Det har været grundlaget for visionen om at kunne opbygge et moderne velfærdssamfund, som hovedsageligt har baseret sig på anvendelse af fornybare marine ressourcer.” (Bilag 1: 2).

Delkonklusion

Det kan være svært at se den direkte kausale effekt mellem fiskeindustrien og løsrivelsesspørgsmålet, men kigger man bagved de umiddelbare observationer og ser på fænomenet som en helhed, så begynder man efterhånden at se tydelige tendenser i alle samfundets forgreninger. Udover at fiskeindustrien direkte har en påvirkning på den politik, Tjóðveldi fører i den nuværende regering, så er meget af den politiske agenda baseret på spørgsmålet om, hvordan man som nation håndterer en industri, som er så økonomisk, kulturel og socialt dominerende. Vi har samtidig fundet ud af, at der, hvor fiskeriet for alvor har påvirket løsrivelsesspørgsmålet, er på det dybere, strukturelle plan. Den nationalistiske bevægelse er vokset ud af fiskeriets modernisering, og det er fiskeriet der gentagne gange har udviklet Færøerne både politisk og økonomisk i retning af større selvstændighed. Dermed har fiskeindustrien altså været katalysatoren for løsrivelsesspørgsmålet, selvom det på overfladen

kan se ud som om, at det primært er sprog og kultur, der er drivkræfterne bag spørgsmålet. Fiskeriet spiller altså en massiv rolle i det færøske løsrivelsesspørgsmål.

Konklusion

Vi giver i denne konklusion en besvarelse af vores problemformulering samt et oprids af, hvordan denne er blevet besvaret med metoder, empiri og teori. Vi vil samtidig kort diskutere disse, og lave en kort perspektivering.

Vores problemformulering lyder således;

Hvorfor er det færøske fiskeri centralt for at forstå spørgsmålet om færøsk løsrivelse fra Danmark?

På baggrund af projektrapportens undersøgelse kan vi konkludere, at det færøske fiskeri er helt essentiel for forståelsen af de helt grundlæggende samfundsstrukturer i det færøske samfund. Informanterne og de dokumenter, vi har analyseret, bærer tydeligt præg af direkte såvel som indirekte påvirkning fra fiskeriet og de samfundsmekanismer, fiskeriets modernisering og industrialisering har medført sig. Vi ser uomtvisteligt, hvordan fiskeriet spiller en rolle i nationsopbygningen i både en modernistisk og etnosymbolsk forståelse af nationen, og har dermed bidraget til at lægge grundlaget for udviklingen af løsrivelsesspørgsmålet. Fiskeriet er og har bidraget til udviklingen af den nationale identitet på Færøerne, og fungerer dermed som en katalysator for mange igangværende samfundsstrukturer og aktører på Færøerne.

I projektrapporten har vi analyseret os frem til, hvordan de underliggende strukturer, dynamikker og mekanismer, der fra fiskeindustrien bliver projekteret ud mod samfundet, kan have en påvirkning på løsrivelsesspørgsmålet.

Fiskeriet har skabt grundlaget for den nuværende færøske økonomi, og forekommer som en af de dybe elementer i den færøske historie, identitet og samfund. Fiskeriet forekommer helt centralt i forhold til løsrivelsesspørgsmålet grundet de underliggende mekanismer, samt de indlejrede dynamikker i samfundet, fiskeriet bidrager med. Dermed vil en forståelse af det færøske løsrivelsesspørgsmål uden inddragelse af det færøske fiskeri være beslægtet mangelfuld, og vil ikke give det fulde billede.

Denne konklusion er vi kommet frem til, efter vi i vores 1. delanalyse har analyseret, hvordan fiskeindustrien lagde grundlaget for den moderne færøske økonomi, hvordan de politiske institutioner voksede i slutningen af 1800-tallet og efter 2. verdenskrig som konsekvenser af fiskeriet, og hvordan skolesystemet udviklede sig parallelt med fiskeindustrien. Samtidig har vi set, hvordan fiskeriet også den dag i dag er en af de vigtigste dele af den færøske økonomi. Vi har dermed gennem Anthony D. Smiths forståelse af det modernistiske paradigme set, hvordan fiskeriet har været en helt essentiel faktor i udviklingen af Færøerne som nation og dermed øernes nation-building proces. Vi benyttede os i denne analyse af en blanding af både kvalitative og kvantitative metoder, som har givet en forståelse af den ene del af opgavens transitive dimension - nemlig det faktiske domæne.

Vi har desuden i anden delanalyse analyseret os frem til, hvordan fiskeriet spiller en enorm rolle i den færøske nationale identitet; hvordan både religionen, kunsten, historien, myterne og symbolerne alle er påvirket af fiskeriet og fiskeriets historie. Mange af disse elementer opstår i forlængelse af moderniseringen af det færøske fiskeri, men dele af dem rækker også længere tilbage i tiden, og konstituerer altså dermed en færøsk kultur og identitet, som ikke blot udviklede sig under moderniseringen. Dermed har vi også vist gennem de etnosymbolske paradigmes briller, hvordan fiskeriet har spillet og fortsat spiller en massiv rolle for Færøerne som nation og nation-building processen. Analysen blev båret frem af kvalitative interviews, og gav os en forståelse for anden del af opgavens transitive dimension, nemlig det empiriske domæne. Med første og anden delanalyse fik vi vist, hvordan fiskeriet på overfladen har påvirket udviklingen i det færøske samfund, og har dermed analyseret os frem til opgavens transitive dimension.

I vores tredje delanalyse har vi samlet op på de to foregående delanalyser, og samlet trådene i et forsøg på at forklare, hvordan fiskeriet i den intransitive dimension har påvirket løsrivelsesspørgsmålet i den transitive dimension. Vi har dermed analyseret os frem til, at fiskeriet på Færøerne spiller en enorm rolle i løsrivelsesspørgsmålet, selvom dette på overfladen bliver båret frem af en bevægelse, der ikke nødvendigvis har fiskeriet som et centralt emne. Her har vi set, hvordan løsrivelsesspørgsmålet er en naturlig del af nation-building processen jf. Hroch, og at fiskeriets modernisering og industrialisering

dermed kan karakteriseres som værende de underliggende mekanismer og strukturer, der er den primære årsag at løsrivelsesspørgsmålet opstår. Delanalysen blev skrevet med en blanding af kvalitative og kvantitative metoder, der diskuterende holdte vores hidtidige analyser op imod vores valgte teori.

Vores videnskabsteoretiske retning har i samspil med vores valgte teori og metoder udgjort et solidt fundament for opgavens undersøgelse og formål. Vores videnskabsteoretiske udgangspunkt med de to dimensioner og tre domæner har givet os en ramme for undersøgelsen, så vi har kunnet undersøge de forskellige dele af det færøske samfund, vi havde sat os for. Samtidig har vi kunne dykke ned i en forståelse af nogle uobserverbare mekanismer, uden at skulle lægge os fast på, hvorvidt disse er de eneste vigtige i løsrivelsesspørgsmålet eller ej. Dermed har den overordnede abduktive tilgang hjulpet os til ikke at skulle teste eller udvikle ny teori og dermed være definitive i vores konklusioner. Nation-building teori har udgjort et godt redskab til at strukturere analysen, og har samtidig haft en stor forklaringskraft.

Som nævnt i opgavens afgrænsning og valg af teori, har vi løbende måtte sortere perspektiver fra opgavens fokusområde, hvorfor der fortsat er rig mulighed for at udforske området endnu mere. Det ville bl.a. være interessant at dykke ned i, hvorvidt der er samfundsmæssige og/eller classeskel i tilslutningen til løsrivelsen - hvorvidt der er forskel på fiskere og akademikers tilgang til løsrivelse, hvorvidt der er forskel på arbejdere og arbejdsgivere eller på bygd og Thorshavn.

Opgaven har altså åbnet op for en dybere forståelse af det færøske løsrivelsesspørgsmål, og vist, hvordan der stikker mere under end set ved første øjekast. Samtidig åbner opgaven op for en række nye perspektiver, der kunne være interessante for fremtidig forskning.

Litteraturliste

- Blaxekjær, L.Ø. (2018), *Færøerne går ind i valgår med fokus på selvstændighed*,
<https://samf.ku.dk/presse/kronikker-og-debat/faeroerne-gaar-ind-i-valgaar-med-fokus-paa-selvstaendighed/> [05-12-2018]
- Buch-Hansen, H. & Nielsen, P. (2012): "Kritisk Realisme" i Juul, S. & Pedersen, K. B. (red.)
Samfundsvidenskabernes videnskabsteori - en indføring, , Hans Reitzels Forlag,
København, kap 8, pp 277-315
- Debes, H.J. (1995), The Formation of a Nation: the Faroe Islands, i Tägil, Sven (red.)
Ethnicity and Nation Building in the Nordic World, Hurst & Company, London, pp.
63-84.
- Engelbrecht, S. & Kragh, C. (2018a), *Færøsk politiker: "Hvornår rammer den spanske definition af folkeretten os?"*,
<https://www.mm.dk/artikel/faoesk-politiker-hvornaar-rammer-den-spanske-definition-af-folkeretten-os> [05-12-2018]
- Engelbrecht, S. & Kragh, C. (2018b), *Færøsk selvstændighedstrang udløser diplomatisk krise*,
<https://www.mm.dk/artikel/faoesk-selvstaendighedstrang-udloeser-diplomatisk-krise>
[05-12-2018]
- Folketinget (2018), *Høgni Hoydal*,
[https://www.ft.dk/da/medlemmer/folketingetsmedlemmer/h%C3%B8gni-hoydal-\(t\)](https://www.ft.dk/da/medlemmer/folketingetsmedlemmer/h%C3%B8gni-hoydal-(t))
[20-11-2018]
- Forchhammer, Jette (2001), Indledning, i Forchhammer, Jette (red.) *Færøsk kulturpolitik ved indgangen til et nyt århundrede*, Nordisk Kulturinstitut, København, pp. 12-36
- Hannestad, Adam (2018), *Pengene fosser ind: Fiskerisucces giver Færøerne ny selvtillid*,
<https://politiken.dk/udland/art5760632/Pengene-fosser-ind-Fiskerisucces-giver-F%C3%A6r%C3%B8erne-ny-selvtillid> [05-12-2018]
- Hoydal, Høgni (2000), *Myten om rigsfællesskabet*, Lindhardt og Ringhof, København

- Hroch, Miroslav (1985), Part 1: Introduction, i Hroch, Miroslav (red.) *Social Preconditions of National Revival in Europe*, Cambridge University Press, Cambridge, pp. 1-30
- Jacobsen, Elin S. (2001), Historisk oversigt, i Forchhammer, Jette (red.) *Færøsk kulturpolitik ved indgangen til et nyt århundrede*, Nordisk Kulturinstitut, København, kap. 1, pp. 37-49
- Juul, S. & Pedersen, K.B. (2012), Hvorfor videnskabsteori?, i Juul, S. & Pedersen, K.B. (red.) *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori*, Hans Reitzels Forlag, København, kap. 1, pp. 9-22
- Jæger, Birgit (2016), Mixed methods, i Kristensen, C.J. & Hussain, M.A. (red.) *Metoder i samfundsvidenskaberne*, Samfundslitteratur, Frederiksberg, kap. 19, pp. 301-316
- Jørgensen, C., Nielsen, K. A. & Thomsen, J. V. (2001), The Microstate Experience, i Jørgensen, C., Nielsen, K. A. & Thomsen, J.V. (red.) *Selvstændighed for Færøerne?*, Roskilde Universitet, kap. 5, pp. 89-92.
- Kristensen, C.J. & Hussain M.A. (2016), Samfundsvidenskabelige metoder, hvad er det?, i Kristensen, C.J. & Hussain, M.A. (red.) *Metoder i samfundsvidenskaberne*, Samfundslitteratur, Frederiksberg, kap. 1, pp. 13-24.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015), Epistemologiske spørgsmål i forbindelse med interview, i Kvale, S. & Brinkmann, S. (red.) *Interview: Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*, Hans Reitzels Forlag, København, kap. 3, pp. 75-104
- Matzen, E. & Pedersen, J. (2018), *Small fry: Faroe Islands seek fish export pledge with Russia trade deal*
<https://www.reuters.com/article/us-faroes-fish-russia/small-fry-faroe-islands-see-fish-export-pledge-with-russia-trade-deal-idUSKBN1J81XA> [05-12-2018]
- Michelsen, Poul (2017), *Færøerne har behov for og krav på en mere selvstændig udenrigspolitik*
<https://jyllands-posten.dk/debat/breve/ECE9639450/faeroerne-har-behov-for-og-krav-paa-en-mere-selvstaendig-udenrigspolitik/> [05-12-2018]
- Nauerby, Tom (1996), Language and politics, i Nauerby, Tom (red.), *No Nation is and Island: Language, Culture and National Identity in the Faroe Islands*, SNAI - North Atlantic Publications, Aarhus, kap 1, pp. 27-70

- Poulsen, Birgitte (2016), Semistrukturerede interviews, i C.J. Kristensen & M.A. Hussain (red.) *Metoder i samfundsvidenskaberne*, Samfundslitteratur, Frederiksberg, kap. 5, pp. 75-94
- Poulsen, R.J. & Pettersson N.M. (2017), *4 grunde til at Catalonien drømmer om selvstændighed*,
<https://www.dr.dk/nyheder/udland/4-grunde-til-catalonien-droemmer-om-selvstaendighed> [05-12-2018]
- Rasmussen, L. T. (2017), *Frihedstrangen lever ikke kun i Catalonien - men i Danmark foregår det mere stille*,
<http://nyheder.tv2.dk/2017-10-07-frihedstrangen-lever-ikke-kun-i-catalonien-men-i-danmark-foregaar-det-mere-stille> [05-12-2018]
- Rigsombudsmanden (2018), *Rigsombudsmanden på Færøerne: Beretning 2018*,
http://www.rigsombudsmanden.fo/multimedia/Beretning_2018.pdf [07-12-2018]
- Ritzau (2018), "En statsministers forfængelighed kan ikke stoppe færøsk selvstændighed",
<http://sermitsiaq.ag/node/206424> [11-12-2018]
- Ritzau (2003), *Færøerne dropper folkeafstemning*,
<https://www.berlingske.dk/samfund/faeroerne-dropper-folkeafstemning> [05-12-2018]
- Smith, Anthony D. (2001), *Nationalisme - Teori, ideologi og historie*, Hans Reitzels Forlag, København
- Smith, Anthony D. (1986), From ethnie to nation, i Smith, Anthony D. (red.) *The Ethnic Origins of Nations*, Blackwell, Oxford, kap 7, pp. 153-208
- Sørensen, Bent (2016), Laksekonge og milliardær: »Det er gået meget godt«
https://www.berlingske.dk/virksomheder/laksekonge-og-milliardaer-det-er-gaaet-meget-godt?fbclid=IwAR27Bjlf3x43WvUDJTTrwE-PkiOm_fmZ4V1gnWOKmqYX6LTC_jw_a0zSo8REs [07-12-2018]
- Thualagant, Nicole (2016), Kontekstualiserende casestudier, i C.J. Kristensen & M.A. Hussain (red.) *Metoder i samfundsvidenskaberne*, Samfundslitteratur, Frederiksberg, kap. 20, pp. 317-330
- Triantafillou, Peter (2016), Analyse af dokumenter og dokumentation, i C. J. Kristensen & M. A. Hussain (red.), *Metoder i samfundsvidenskaberne*, Samfundslitteratur, Frederiksberg, kap. 8, pp. 125-136

Frederik Noe Pedersen, Lasse Sjøbeck Jørgensen, Nikolaj Mogensen og Rasmus Lerche Hansen
Roskilde Universitet
Gruppe 15

Østergård, Uffe (2013), Nation og National identitet, i Anders, H. & Kaspersen, L.B. (red.)

Klassisk og moderne samfundsteori, Hans Reitzels Forlag, København, kap. 32, pp.

675-700